

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

Controversia V. De qualitate in ordine ad suos effectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

qualitem non requirere determinatam intensiōem. Si qualitas requireret certam, & determinatam intensiōem, produceretur in prima mensura sui esse cum tota illa intensiōe: ergo qualitas diuisibilis posset produci in instanti sub tanta intensiōe: ergo sub alia maiori ergo posset tota qualitas simul produci: ergo non produceretur successiue. Priores consequentiæ non terrent, sed alliciunt, probabo enim in instanti produci qualitatem diuisibilem. Posteriores consequentiæ pessimè inferuntur: quia, virtus agentium est finita, & illa quæ valet simul tres gradus producere, nequit ad quartum simul cum aliis suam extendere actionem, quia ad maiorem effectum maior requiritur virtus, & minor alia minorem effectum produciens maiorem attingere non valet.

§. II.

Propria sententia.

8 **D** Vplicem contemplan tam intensiōis, quam remissionis terminum, quemdam intrinsecum, alium extrinsecum (non loquor de friuolis illis terminis per maximum quod sic, vel minimum quod non:) intrinsecum voco terminum ortum à natura qualitatis illum exigentis; extrinsecum, quem qualitatis natura non sibi præfixit, sed tantum originem trahit à causis extrinsecis determinatis ad producendam qualitatem intra certam latitudinem, non valentibus infra illam suam deprimerè actionem, neque supra illam influxum eleuare.

9 **P** R I M A C O N C L U S I O : Omnis qualitas cuiuscunque naturæ illa sit, habet terminum extrinsecum intensiōis quem naturaliter excedere non potest. Ratio est manifestas quælibet causa creata habet certam, & determinatam virtutem ad tantam intensiōem, & non aliam maiorem producendam; ergo licet qualitas ex natura sua magis, & magis possit intendi ratione agentis determinabitur ad tantam intensiōem, & non aliam maiorem naturaliter attingendam; quia non potest naturaliter intensiōem attingere, quam nullum agens naturale producere valet.

10 **S** E C U N D A C O N C L U S I O : Qualitates quæ ex natura sua sunt dispositiones, habent terminum intrinsecum, quem petunt non excedere, & naturaliter nunquam excedunt. Ratio est facilis. Qualitas vt sit dispositio ad formam, debet esse in tanta intensiōe, & non in alia maiori: ergo qualitas, quæ petit esse dispositio ad formam, petit esse in tanta intensiōe, & non in alia maiori; ergo ex natura sua terminum intrinsecum habet intensiōis, quem naturaliter non excedit.

11 **D** i c e s rectè probari qualitatem exigere tantam intensiōem non tamen conuinci, non posse naturaliter contra propriam exigentiam, illam excedere, sicut enim frigiditas aquæ exigitur vt octo, & potest remitti infra intensiōem vt octo, ita forsan poterit intendi supra intensiōem, quam petit, nec valet respondere intensiōem vt octo esse maximam, quæ dari potest, de hoc enim est questio. Respondeo, posita exigentia formæ ad tantam intensiōem, & non aliam, rectè probari non posse dari naturaliter supra illam intensiōem, quia ignis validissimus inter omnia agentia ad calorem producendum tantum potest producere calorem quem forma exigit: ergo si forma exigit calorem determinatum, tantum poterit calorem determinatum producere: ergo nulla causa creata poterit maiorem alium producere, cum omnes excedat ignis virtute actiua caloris.

12 **T** E R T I A C O N C L U S I O : Nulla qualitas habet terminum intrinsecum intensiōis, quem non possit supernaturaliter excedere, sed quælibet ex se potest magis, & magis augeri naturaliter intra finitam intensiōem, & infinitam supernaturaliter attingere. Prior pars conclusionis probatur ex eo quod nullum appareat caput ratione cuius non possit qualitas magis, & magis intendi dum non pertingat infinitam intensiōem. Posteriolem proba Controu. 14 Physic. punct. 5, ubi proba posse dari infinitam intensiōem, & ibidem, n. 9. Respondeo eidem obiectioni, quæ specialiter fit contra infinitam intensiōem qualitatis, quorum gradus sunt subordinati.

13 **Q** U A R T A C O N C L U S I O : Qualitates quæ dispositiones non sunt, neque formæ, nullum terminum habent, quem adhuc naturaliter petant non excedere. Moueor ad hanc conclusionem, quia nullum est fundamentum ad talem terminum constituendum, cur enim lux quantumuis intensa

petet non ultra augeri, si gradus alij intensiōis possibile sint, cum quilibet gradus sit noua perfectio illius, & nullum sit caput ex quo talis intensiō illi disconueniens esse possit.

Q U I N T A C O N C L U S I O : Nulla qualitas habet terminum remissionis ab intrinseco permanetem, sed ex natura sua potest esse, in qualibet minori, & minori, ita vt in quacunque, quantumuis exigua possit conseruari, etiam si illa non possit operari: Probatur hæc conclusio ex destructione fundamenti oppositæ sententiæ: si propter aliquam rationem, qualitas haberet terminum intrinsecum remissionis, maxime, quia esse est propter operari, & ita non posset esse cum illa mensura intensiōis, sub qua non posset operari, sed hæc ratio est nulla, vt probaui; ergo nullum habet fixum remissionis terminum. Secundo quilibet gradus per suammet intensiōem exigit sui conseruationem, & nulla potest excogitari dependentia in gradibus, quantumuis remissis ab aliis, quibus maior fiat intensiō: ergo independenter ab aliis suam exigent conseruationem, quantumuis sint remissi: ergo naturaliter erit illis debita conseruatio; ergo naturaliter valebunt absque aliis subsistere.

S E X T A C O N C L U S I O : Qualitas habens contrarium non habet terminum remissionis adhuc extrinsecum, sed ex omni parte potest conseruari in minori, & in minori, si continuum constet ex infinitis partibus, & indiuisibili intensiōis, si ex puris indiuisibilibus constituatur. Probatur hæc conclusio: quo magis intenditur calor magis remittitur frigiditas. Sed potest intendi calor magis, ac magis successiue in quacunque intensiōe, quouique compleatur calor vt octo: ergo potest remitti frigiditas magis ac magis in quacunque intensiōe, quouique tota peritus expellatur, eadem enim est mensura intensiōis caloris, & expulsiōis frigiditatis.

S E P T I M A C O N C L U S I O : Qualitas carens contrario: verbi gratia, lux, in opinione, quæ continuum ex infinitis partibus componit habet terminum extrinsecum remissionis. Probo hanc conclusionem. Qualitas vt operetur requirit tantam intensiōem infra quam operari nequit: verbi gratia, qualitatem vt tria: hæc qualitas vt tria est agens necessarium quod semper producat totum quod potest: demus ergo producere lucem vt duo, hæc lux vt duo non poterit lucem aliam producere; quia est minor minima requisita ad operandum, neque ex aliquo capite poterit remitti, quia caret contrario: ergo semper erit intensa vt duo: ergo habet terminum saltem extrinsecum remissionis. Neque poteris dicere posse decrescere propter maiorem distantiam agentis, quia illam constituo in vltima parte spheræ, neque per diminutionem causæ conseruantis: quia cum hæc sit qualitas constituta in minima intensiōe ad operandum requisita non potest remitti, & manere cum virtute actiua requisita ad operandum.

O C T A V A C O N C L U S I O : In opinione constituite continuum ex puris indiuisibilibus qualitas non habet terminum diuisibilem remissionis, sed potest ad indiuisibile remitti. Quia ex nullo capite repugnat causa constituta, in minima intensiōe ad operandum requisita produciens ipsam diuisibile qualitatis absque vlla intensiōe.

CONTROVERSIA V.

De qualitate in ordine ad suos effectus.

E X P L I C A T I O naturæ Qualitatis in ordine ad propria intrinseca illius, eandem in ordine suos effectus explicaturus aggredior: necessaria est hæc disputatio ad cognoscendum modum, quo qualitas à qualitate procedat, & valde utilis ad naturam qualitatis melius dignoscendam, illa enim quæ à priori percipere non possumus, per effectus à posteriori nobis innotescunt.

PUNCTVM PRIMVM.

An simile possit agere in simile.

D Vm inquirerem, an gradus qualitatis subordinatio nem inter se haberet rationem difficultatis, cur graduum subordinatio

subordinatione delegata, simile non possit agere in simile, quam ibi tetigi & hic latius disputandam reliqui.

§. I.

Quibusdam promissis varia sententia referuntur.

DE hac re clarè & doctè sapientissimus P. Suar. tom. 1. Metaph. disp. 18. sect. 9. ex quo sic questionem præsentem explico. Non queritur an simile possit agere in simile actione æquiuoca, certum enim est hominem posse producere impulsu in alio homine sibi omnino simili. Secundo monet rectè Soar agens non esse considerandum in fine actionis, seu iam informatum termino producto per alterationem, hæc enim ordinatur ad assimilandum passum, quod licet forsan nunquam assequatur passo non penetrato, non id prouenit ex repugnantia similitudinis: sed ex defectu sufficientis applicationis ad talem similitudinem efficiendam in passio: est ergo passum spectandum secundum formam, quam habet independentem ab actione de qua inquiritur, an possit in simili exerceri: v.g. an calidum ut quatuor possit supra iam calidum ut quatuor, gradus alios caloris producere.

Duplicem similitudinem distinguit Noster Tolet. lib. 1. de generat. cap. 7. q. 13. §. in hac difficultate, quamdam in qualitate, aliam in gradu: simile in qualitate dicitur, quod eandem specie habet qualitatem cum altero cui dicitur simile, ut cum vtrunque est calidum: vel simile in gradu dicitur cum vtrunque non solum habet eandem qualitatem, sed eandem intensiorem, ut cum vtrunque est calidum ut quatuor. His similitudinibus aliam distinctam addit §. si tertium, quam similitudinem in potentia appellat, ut cum vtrunque agens, est æquè potens qualitatem producere, quæ similitudo non comitatur similitudinem in gradu: duo enim calida ut quatuor, quorum vnum est rarum, & alterum densum, sunt similia in gradu, & non in actiuitate. Duplicem hanc similitudinem meminit Soar suprâ, n. 21. similitudinem in gradu iuxta Cardinalis doctrinam rursum ego subiiderem, quamdam similitudinem in gradu ratione extensionis, & intensiorem, in vtroque extremo, aliam ratione extensionis in vno extremo, ac intensiorem in alio. Similitudo ratione intensiorem, & extensionis, erit cum duo subiecta æquè extensa, æquè rara, vel densa eandem intensiorem habent in qualibet parte subiecti: similitudo ratione extensionis in vno, & intensiorem in alio erit cum alterum extremum habens plures partes ratione densitatis, vel ratione maioris extensionis, calidum ut quatuor tot gradus caloris habet quod aliud calidum, ut quinque, minus extensum, vel æquè extensum cum minori densitate.

Simile non posse agere in simile in gradu intensiorem ait Soar, n. 7. esse veluti primum principium traditur ab Aristot. 1. de generat. cap. 7. text. 46. ubi ait maximam partem veterum summa animi consensione affirmasse, rem similem à simili nunquam pati, quia alterum nihil magis agens, aut patibile aliquo sit: idem principium ait Soar, tradidisse Philosophum artic. 2. de generatione cap. 9. & libro 1. Physic. & libr. 3. in principio & libr. 7. textu 35. & libr. 8. à principio. Hoc principium, ita illæsum Soar. & maior Doctorum pars defendunt ut nunquam admittant calidum ut quatuor, etsi rarum valde posse ab alio calido ut quatuor, quatumvis denso & extenso quidquid caloris pati.

Marsil. Niph. & Sotus apud eundem Soar n. 29. afferunt simile ratione maioris densitatis posse agere in simile minus densum, his subscribunt, quam plurimi recentiores.

Noster Toletus axioma supra dictum explicat de similitudine in potentia ita q. 13. citat. §. tertia conclusio, ubi docet duo calida, æquè actiua non posse mutuo in se agere neque vnum in alio, quia semper procedit ex dissimilitudine in potentia, & proportionem maioris virtutis. Addeque similitudinem, vel dissimilitudinem intensiorem per accidens se habere ut calidum agat, vel non agat. Tertio dicit §. ex quo colligitur, quod nisi numerus graduum, seu extensionis, siue intensiorem adæquet effectum, vel excedat, non posse peruenire ad illum effectum: v.g. nunquam fieri calidum ut sex, nisi ab habente tot, vel plures gradus, siue intensiorem, siue extensiorem.

§. II.

Impugnatur sententia Cardinalis Toleti.

Magnopere displicet explicatio, quam adhibet noster Cardinalis prædicto axiomati, de similitudine

in actiua potentia, secundum eandem qualitatem à cuius victoria, vel à cuius excessu à proportionem debeat actio procedere.

Agens calidum ut quinque per calorem in se receptum, neque per virtutem actiua illius non resistit sexto gradui caloris producendo in ipso, sed per tres alios frigiditatis quos habet: ergo ut sextus gradus caloris producatur, non est virtus productiua caloris, sed resistentia formalis frigiditatis. & virtus actiua conseruans eiusdem frigiditatis gradus, si pro illorum conseruatione resistat: antequam negari nequit, & facile probatur: Calor ut quinque existens in subiecto non est incompossibilis cum calore ut sex, seu cum sexto gradu caloris producendo, neque intendit impedire productionem sexti gradus in se producendi, tantum enim intendit producere calorem in alio subiecto media actione, & per se ipsum exigit conseruationem sui in subiecto, in quo est, sed id, quod opponitur cum sexto gradu caloris est frigiditas ut tria existens in subiecto, in quo producendus est sextus gradus caloris, cui frigiditas formaliter resistit, & causa illam conseruans actiue resistit, si sit causa secunda determinata ad illam conseruandam: Consequentia est legitima, id enim vincendum ad aliquam actionem, quod illi resistit, & cum illa opponitur, non verò, quod nullam incompossibilitatem, neque oppositionem habet cum tali actione.

Secundo sic Toletum impugno: asserit eadem q. §. ad secundum, calidum ut tria, non agere in frigidum ut sex, quia calor ut tria non vincit frigiditatem ut sex: ergo ex his principis ut calidum agat in calidum frigiditatem existentem in illo debet euincere. Tertio ex vtroque principio Toletus adducto sequitur sæpissime calidum non posse agere in frigidum, quia ut calidum agat in frigidum virtute actiua agens debet vincere virtutem actiua caloris, & virtutem actiua frigiditatis existentem in passio, quod raro præstare poterit, etenim ut ipse ait frigidum ut sex non patitur à calido ut tria, quia calor ut tria non vincit calorem ut sex, neque frigidum ut quinque ab eodem calido tria pati potest, quia frigidum ut quinque, est calidum ut tria, ergo est simile in gradu caloris agens: ergo si sit æquè densum erit simile in potentia: ergo non poterit pati passum æquè densum calorem, neque frigiditatem ab alio agente calido ut tria, neque ut quatuor, quomodocumque tale passum constituitur, quia nunquam calor ut quatuor, virtute vincet calorem, & frigiditatem existentem in passio, quia altera earum qualitarum erit ut quinque, & hæc vinci non poterit, vel vtraque ut quatuor, & tunc neutra vincetur. Idem argumentum fit de calore ex quo inferitur nullum agens habens infra intensiorem quinque graduum qualitatibus, posse secundum illam agere in passum æquè densum, quod alienum est à vera Philosophia.

Falsum etiam est id, quod docet Toletus scilicet similitudinem graduum inter causas, & effectum desumendam esse ex multitudine illorum, extensiua, & intensiua, ita ut agens habens tantum sex gradus caloris non possit producere octo gradus per diuersa subiecta dispersa: quia difficile est calidum agens in latam, & longam spheram, non producere plures gradus in tota illa, quam in se habet. Fateor hanc rationem non omnes conuincere, quia agentia quæ spheram habent, nimis longam, sicut ignis, & luminolum, ut plurimum, sunt æquiuoca, in quibus hæc correspondentia graduum, & similitudo, seu æqualitas in multitudine illorum non desideratur: ignis enim non solum producit calorem in alio subiecto per calorem, quem habet in se, sed immediate per propriam suam entitatem, & luminolum vel est ignitum, vel dependet illius lux in conseruati ab alia substantia, quæ simul cum illa producat lucem per longam spheram. Verget tamen hæc ratio plurimos afferentes ignem non producere immediate per suam entitatem calorem in alia substantia pugnant contra hanc sententiam omnia, quibus probatur simile non agere in simile, quæ ad propriam probandam exhibeo.

§. III.

Impugnatur rationes quibus alij probant simile non agere in simile.

Opinio, quæ graduum subordinationem constituit facile rationem reddit cur simile non agat in simile, cum enim gradus producendus à calido ut quatuor in passio

passio simili esset gradus quintus perfectione excedens quatuor subordinatos, produceretur effectus perfectior ab imperfectiori causa, quod fieri nequit, & quo optimam rationem reddit, cur simile, calidum videlicet vt quatuor non quintum gradum caloris producat. Huius conclusionis rationem veniamur in opinione; quam defendendam suscepimus de gradibus inter se non subordinatis.

11 Probat Soar. n.8. simile non agere in simile; quia agens agit quatenus est in actu, & passum in potentia, sed duo similia non sunt vnum in actu, & alterum in potentia respectu sui. Ergo neutrum potest agere in aliud. Antecedens probat. Agens nihil potest agere quod in se non contineat: ergo formaliter, vel eminenter debet esse in actu ad effectum producendum. Altera pars antecedentis probatur: quia cum agens agit, reducit passum de potentia ad actum: ergo debet poni in potentia ad talem actum, & hac ratione priuatio inter principia generationis enumeratur. Hæc ratio coincidit cum ratione supra facta, vel nullius est momenti, concedo enim agens debere esse in actu, & passum in potentia & affirmo calidum vt quatuor esse in actu, & continere eminenter gradum alium, quem potest producere in calido vt quatuor, quo fiat calidum vt quinque, ad quod calidum vt quatuor est in potentia quia est illo priuatum, & capax recipiendi illum. Quod si velis probare calidum vt quatuor non esse in actu ad producendum gradum vt quinque, recurre debes ad rationem supra factam, si verò defendis gradus nullam habere subordinationem ad actum, seu virtutem vel continentiam agentis, recurre non potes, quia in virtute calidi vt quatuor plures gradus continentur, qui si alij calido vt quatuor superadderentur illius intensiorem auerent. Hæc nota contra Authores subordinationem graduum negantes, & contra Thomistas non admitentes graduum additionem, qui hanc rationem in hac questione abs re à Suario desumpserunt.

12 Secundo arguit ibidem ab incommodis, quia si simile ageret in simile non esset maior ratio, cur vnum ageret in aliud, quam è conuerso. Non premit hæc ratio, qui enim defenderet simile agere in simile consequenter diceret, vt quicquid mutuo agere in alterum, si enim calidum vt quatuor ageret in calidum, vt quatuor, quod calidum vt sex constitueret, cur calidum vt sex iam dissimile non ageret in calidum vt quatuor? Neque ex hoc sequeretur idem agere in se ipsum secundum eandem indiuisibilem entitatem: quia calidum vt quatuor, quod ageret in aliud secundum quatuor gradus caloris, non pareretur ab illo secundum illos quatuor gradus, qui se tenent ex parte principij actionis intendentis calidum vt quatuor, sed secundum alios, quos denique reciperet.

13 Huic solutioni occurrit aliud argumentum, quod adducit idem Soar ibid. n.20. Si simile posset agere in simile, & duo agentia æqualia posset se mutuo augere, in infinitum procederet actio: consequens est absurdum: ergo falsum antecedens. Resp. consequens esse absurdum, & illationem malam esse, ac proinde non inferri falsitatem antecedentis: si enim calida vt quatuor producerent calorem vt tria, mutuo vnum in aliud, postea per additionem trium graduum caloris tantum posset duos alios mutuo in se producere, & horum additione vnum tantum mutuo agerent, qua additione facta nihil postea posset superaddi, semper enim actio decreveret, & postquam ad productionem vnus gradus, vel intensiōnis infra minimam ad operandum requisitam perueniret, non posset ultra procedere.

14 Instat Soar eodem num.8. si simile potest agere in simile, idem ageret in se ipsum: illatio optima est, nulla enim ratio potest dari propter quam idem non agat in se ipsum, nisi quia simile non agit in simile: consequens est falsum, & absurdum, quia si calidum vt quatuor ageret in se ipsum produceret calorem vt quatuor: si enim in passu penetrato, tantam intensiōnem produceret, quantum in se haberet, potiori iure idem in se ipso præstaret: ergo calor ille, vt quatuor alium calorem vt quatuor produceret, & sic in infinitum aueretur intensio.

15 Huic argumento solutionem adhibuit idem Soar num.28. postquam enim docuerat num.27. posse duo agentia inæqualiter intensa concurrere ad productionem effectus intensiorem altero partiali agentibus: verbi gratia, calidum vt quatuor, & calidum vt sex ad calorem vt quinque producendum, cum sibi obiceret, sequi ex hoc, calidum vt quatuor adiunctum alij intensiori in se ipsum agere. Respondit ex peculiari dispositione agentis partialis,

provenire vt possit cooperari cum alio fortiori ad intendendam similem formam in alio subiecto, & non in se ipso, sic de agenti totali. Respondeo provenire ex natura agentium non agere in se ipsa actione vniuoca, quod à posteriori nobis innotescit, à priori autem nullam possumus rationem assignare, non enim omnia à priori cognoscimus, neque poterimus à priori rationem reddere cur ignis calorem, aqua frigiditatem, sol lucem producant.

16 Aliam rationem adducit Soarius, ibidem multis recentioribus valde familiarissimam desumptam ex fine agentis, intendentis assimilare sibi passum, quo cessante fine cessat actio, cumque in passu iam assimilato talis finis expectari nequeat, desinit agens ab actione ex natura sua ad assimilationem passum tanquam ad finem ordinata.

17 Arguunt nonnulli contra hanc rationem. Agens non intendit assimilare sibi passum in extensione: ergo neque in intensiōne: ergo sicut agit in passum simile in extensione, ita agit in passum simile in intensiōne. Nego priorem consequentiam, & rationem disparitatis reddo. Agens intendit sibi assimilare omne passum sibi applicatum, & omnes partes cuiuscumque in qualitate, quam habet, secundum essentiam, & gradum, & ex hac assimilatione plurium partium eiusdem passi resultat dissimilitudo secundum extensionem, quæ propriè non est dissimilitudo, sed inæqualitas, & quo maior est hæc dissimilitudo, seu inæqualitas extensiva, eo plures partes passi sunt similes agentis, unde non est contra intensiōnem illius, sed potius iuxta illam, & iuxta finem intentum assimilandi sibi omne passum, & partes cuiuscumque, quod illi applicetur.

18 Arguit secundo Hurt. disp. 15. sect. 2. subsect. 2. n.126. passum fore similius calido, quo plures gradus haberet, & calidum vt octo esse similius calido vt quatuor, quam aliud calidum vt quatuor: quia plures gradus habet, qui fundunt similitudinem. Dicit Hurt. eadem ratione quantum tripalmare esse magis æquale quanto palmari, quam aliud palmare quantum, quia habet plures palmos, qui fundunt æqualitatem, æqua enim est vtriusque ratio. Respondeo calidum, quo plures gradus habet esse magis simile alij calido in qualitate, hoc est habere plus qualitaris eiusdem rationis specificæ cum qualitate existente in alio. in gradu verò, seu in intensiōne illud tantum dicitur perfectè simile, quod habet tantam qualitatem indiuisibiliter, & quo magis excedit, vel deficit ab illa mensura eo magis distat à similitudine, & magis dissimilis constituitur, similitudo enim intensiōnis cum calido: verbi gratia, vt quatuor, fundatur in quatuor gradibus caloris, & in negatione omnium aliorum graduum.

19 Nonnihil dixi Controuersia 4. Punct. 2. num. 6. contra hunc respondendi modum desumptum ex fine agentis quem modo latius insequar, sed videnda sunt ibi dicta. Calor ex sua natura est dispositio ad formam substantialem: ergo intendens producere calorem intendit disporre subiectum ad formam substantialem, quodlibet enim agens necessarium intendit in productione effectus, id, quod effectus habet ex natura sua: Ergo etiam si calidum vt quatuor produceret calorem vt quinque, consequeretur finem intentum, quia disponderet subiectum ad formam substantialem: à quocumque enim agenti simili, vel dissimili calor vt quinque producatur est dispositio formæ substantialis.

20 Dices, Agens productum caloris duos fines intendere, disporre subiectum, & illud sibi assimilare, casu autem, quo ageret in simile consequatur vnum finem, & alium non solum, non consequatur, sed recessurum ab illo. Contrà: Finis agentis in cuiuscumque effectus productione est ille, quem effectus, per suammet entitatem respicit, eatenus enim agens necessarium carens motu illud determinante respicit finem, quatenus respicit effectum ex sua natura ordinatum ad talem finem: ergo agens non potest respicere finem in productione effectus, quem ipse effectus non respiciat: sed in quacumque intensiōne, & à quocumque agenti productus ex sua natura non respicit similitudinem cum principio producente, neque cum alio, sed tantum formam substantialem, ad quam ordinatur tanquam dispositio, vt patet cum producitur ab agente æquiuoco: ergo agens in productione caloris tantum respicit tanquam finem immediatum disporre subiectum ad formam substantialem, & tanquam finem vltimum formam ipsam ad quam disponit.

21 Esto tamè intendat agens assimilare sibi passum secundum formam

formam accidentalem, & hoc fit primarius, & vnicus finis agentis: ex hoc inferetur calidum vt quatuor non producturum quinque gradus caloris in eodem subiecto, non tamen inde probabitur non posse duos gradus producere supra alios quatuor in passio aliunde simili, quod sic probabo. Productio duorum graduum caloris sumpta præcisè ratione termini, eadem est, siue fiat in subiecto calido vt quatuor, siue fiat in subiecto nullum gradum caloris habente: ergo ex sua natura in quocumque subiecto est assimilatiua subiecti cum agenti: ergo quod illud non assimilet, sed assimilet in subiecto aliunde calido vt quatuor non prouenit ex intrinseco actionis, sed per accidens ratione alius caloris, qui supponitur in subiecto: ergo actio respiciens duos gradus caloris semper poterit dimanare ab agente calido vt quatuor, etiam si recipienda sit in subiecto aliunde calido vt quatuor, vel vt sex. Probo consequentiam quociescumque actio ex natura sua, est consequutiua sui finis, etiam si hic & nunc illum non sit consequutura, sed potius ab illo per accidens sit recessura, potest naturaliter exerceri: sed actio respiciens calorem vt duo ab agente calido vt quatuor est consequutiua sui finis, & tantum per accidens recedit ab illo in subiecto aliunde calido vt quatuor: ergo etiam in illo poterit exerceri. Consequentia est legitima: minorem probaui modo. Maiorem mille exempla passim demonstrant, omnes enim monstruosi naturæ partus qui ex concursu, & commixtione diuersarum causarum per accidens respectu cuiusque partialis causæ nascuntur sunt contra intentionem cuiusvis partialis agentis intendentes alium effectum longè diuersum, vt contingit in generatione muli ex equa, & asino, in qua asinus intendit effectum sibi similem producere, & equa partum sibi similem edere, nihilominus ex coniunctione diuersorum seminum, per accidens effectus contra intentionem oritur vniuersi cuiusque agentis: ergo per accidens rectè potest quodlibet agens contra proprium finem operari, & effectum producere ex se non consequutuum finis intenti: ergo melius poterit producere effectum, ex se consequutuum finis, etiam si per accidens illum non consequatur. Sicut corpus graue deorsum mouebitur propter suam conseruationem etiam si per accidens media via ignem inueniat quo comburatur.

22 Dixere nonnulli se non teneri rationem reddere à priori: propter quam simile non agat in simile, sed sufficienter experientia protegi ad hanc conclusionem defendendam: quia non omnia à priori philosophis nosse datum est, qui multis de causis mihi displicent. Nonnulla in illos breuiter colligo. Multa quidem fateor esse, quæ tantum à posteriori cognosci possunt, verumtamen si in omnibus liceret notitiā à posteriori habitā conuiescere, quæstiones plurimas apud Philosophos semper valde exagitas, possemus omittere, & breui calamo, exiguæque papyro cursum Philosophicum peragere. Secundò philosophorum esse causas rationesque persequari effectuum, quos à posteriori vulgus imperitū agnouit, nemo negabit. Tertio adhuc à posteriori, efficaciter nondū conuictū est: vt constet ex solutionibus argumentorum, quibus pars ista propugnatur, quas supra dedisimile nō agere in simile: ergo alia ratio, seu experientia adducenda est, quæ efficaciter persuadeatur cōclusio. Quarto sententia constituens subordinationē graduum nullo positio efficaciter fundamento reicitur, & iuxta illam rectè redditur ratio, propter quam simile non agat in simile: ergo si sententia talem subordinationem denegans rationem non reddat, propter quam simile non agat in simile: præferenda erit sententia, quæ admissa subordinatione rationem reddit conclusionis, quam ignorat sententia, quæ subordinationem non admittit, quia cæteris paribus, melior est illa sententia, quæ plurimum conclusionum rationem à priori inuenimus.

§. IV.

Propria ratio, propter quam non producat agens tantam intensiōnem, quantum in se habet in passio non penetrato.

43 **D**ixi est, præcedenti p. 1. §. 3. agens non posse producere in prima parte subiecti omnes gradus quos producit in tota sphaera: quia ex natura sua habet sphaeram diuisibilem, & petit distribuere gradus quos conti-

net in sua virtute per totam sphaeram, ac proinde non omnes producere in prima parte vt aliqui illi superflue producendi in aliis partibus sphaera. Dixi secundò hos gradus ita distribuendos esse ab agenti vt non producat tot, quot in se habet in parte passi non penetrata vt in sphaera diuisibili se contineat, & ne in infinitum illius actio protendatur, quam rationem iterum approbo, quia tamen ibi ex professo quæstionem hanc non tractabam, omisi, quæ contra hanc rationem obici poterant, quæ modò sigillatim dissoluiam.

Obicies primò. Si agens produceret in prima parte passi omnes gradus, quos modo producit in tota sphaera, posset alios producere in parte secunda: ergo, ex eo quod habet sphaeram diuisibilem non inferitur non posse producere in prima parte sphaera gradus omnes quos potest in tota. Antecedens probatur: si agens verbi gratia producat mille gradus, quos modo producit in tota sphaera, illos produxisset in prima parte, illis postea adiutum posset in secunda parte gradus alios producere, quia etiam produxisset quidquid poterat per se solum, non quidquid poterat alio agente adiutum. Respondeo effectum productum in prima parte passi, vel conducere efficienter ad effectum productum in secunda, vel non conducere? si non conducit, firma est ratio facta, nec locum inuenit obiectioni conducti: Respondeo calidum vt octo producat calorem vt septem produxisse quidquid potest producere, siue alio principio adiutante, & ita non potest argui: producit in prima parte, septem gradus, & sex in secunda: ergo potest omnes illos producere in prima.

Obicies secundo. Etiam si calidum vt octo produceret calorem vt octo in prima parte passi posset habere sphaeram actiuitatis determinatam, quia postquam produxisset gradus, quos continet in sua virtute in subiecto extenso per sex vlnas, est vltima pars illius esset calida non posset vltra actionem diffundere, quod si subiectum vltra in maiori extensione calefieret, calor ille iam non proueniret à primo agente sed ab effectu ab ipso producto. Respondeo sequi necessariò ex eo quod calidum producat in parte non penetrata tantum calorem, quantum in se habet calorem in infinitum protendi, & agens immediatè, vel immediatè producere infinitum calorem, quod est absurdum agens enim non tantum habet sphaeram determinatam in ordine ad effectum quem immediatè producit, sed etiam in ordine ad effectum mediatè productum, unde etiam concedamus agens non producturum immediatè infinitum calorem, etiam si produceret tantum, quantum in se haberet, in prima parte passi, nihilominus sequitur saltem immediatè effectum extendere, quod absurdum est, & contrā manifestam experientiam.

Obicies tertio: agens producit tot gradus & non plures in prima parte sphaera: quia effectum producendum distribuit, per omnes partes sphaera, ad quam petit suam extendere actionem: ergo luminosum, quod lucem produceret, per sex vlnas, & corpore opaco obistente impeditur, ne producat plus quam per vnam vlnam, omnes illos gradus, quos erat producturum in quinque vlnis, in quibus impeditur ab obistente illius actio, producat in vna in qua nullum est impedimentum. Respondeo, negando consequentiam: quia agens ex natura sua est determinatum ad producendum in prima vlna tot qualitatis gradus, & tot in secunda: quod si in secunda ratione impedimenti nihil potest producere, non ex eo producit illum gradum in alia parte, per accidens enim est respectu primæ vlnæ immediatæ, agenti calorem produci, vel non produci in secunda, ac proinde siue producatur, siue non, idem calor producit in prima, quia agens ex sua natura est determinatum ad producendum tot gradus in hac parte, & tot in alia, ita vt non possit gradus quos in hac parte ratione impedimenti non producit productione in alia parte facta compensare. Ex hoc inferes agens potens circundari viginti partibus passi existentibus in viginti partibus spatij immediatis circundatum decem capacibus effectus produciendi existentibus in decem partibus spatij, & aliis decem incapacibus eiusdem effectus, quibus nihil producit, non producturum maiorem qualitatem in decem capacibus, quam si in aliis decem incapacibus tantumdem produceret.

Iuxta hanc doctrinam consequenter assero agens quantumvis deum non posse producere in passio valde raro maiorem, neque æqualem in non penetrato intensiōnem, quam

quam in se habet, licet enim non sequeretur ex eo quod agens nimis densum produceret tantam intensiorem, quam in se habet, calorem infinite esse extendendum: quia ut primum actio pertingeret partem passivam non notabiliter minus densam parte anteriori decreveret actio: nihilominus ex ratione a priori propter quam agens non potest in passivo æque densum tantam intensiorem, quam in se habet producere, inferitur non posse, quantumvis raro eundem producere, quod sic probatur. Agens circumdatum passivo valde raro tot partibus quantitatis circumdatur, quot circumdaretur si cingeretur passivo valde denso: ergo non potest ceteris paribus maiorem intensiorem, in qualibet illarum producere, quando corpore raro circumdatur, quam posset, si corpore denso circumdaretur. Antecedens secundum sententiam, quam amplectar de rarefactione per intromissionem corpusculorum certissimum est, quia pauciores partes, quas habet corpus rarum, propriæ substantiæ compensantur corpusculis intromissis, & semper eisdem partibus spatij totidem partes quantitatis, non plures, neque pauciores correspondent: consequentia ex principiis traditis robur habet, quia eadem virtus distribuens tot gradus, quos producere potest inter eundem numerum partium qualitatis, siue vitæ in corpore denso, siue diuisarum in raro eisdem, & non plures gradus poterit in singulis partibus producere.

28 Dixi idem corpus cum eadem densitate non posse producere plures gradus in singulis partibus corporis rari, quam produceret in singulis corporis densi, sed non affirmo tot semper producturum in raro, quam in denso: quia rarum potest habere corpuscula minus apta ad qualitatem recipiendam, in quibus minor intensio produceretur, quam produceretur in parte eiusdem corporis, modo rarefacti, non tamen minor illa intensio producta in illa parte compensatur in aliâ, agens enim ut nuper dicebam, est determinatum ad tantam intensiorem, in parte occupante hoc spatium producendum, quam si ratione impeditenti, vel alia de causa non producit, non transfert ad aliâ subiecti partem.

29 Eadem ratione dixi idem agens densum non posse maiorem producere intensiorem in corpore raro, quam in denso ceteris paribus: quia aliquando potest contingere ut corpora intromissa in raro sint qualitatibus producendæ capaciora, quam sunt partes eiusdem corporis rarefacti, & tunc maior intensio produceretur in aliis quam produceretur in partibus eiusdem corporis, quibus subiectum esset omnino densum. Rem explico: deur aqua occupans spatium vnius palmi mollis corpusculis permixta, deur alia occupans alium palmum multis admixta corpusculis, in qua totidem partes pauciores aquæ habebit quot corpusculorum continet. Demus qualitatem producendam esse calorem cui aqua acriter resistit, quæque minori resistentia admittit corpuscula: tunc æqualis calor produceretur in singulis partibus utriusque aquæ, maior vero corpusculis intromissis, unde si computentur gradus caloris, qui sunt in partibus aquæ, & in corpusculis intra eandem latentibus plures erunt, quam in omnibus partibus aquæ omnino densæ.

30 Dixi idem corpus densum per se non maiorem calorem producere in raro, quam in denso non tamen nego, sed affirmo respectu eiusdem subiecti corpus densum per se loquendo maiorem calorem producturum, quam rarum: quia in corpore denso, etsi non ratione plurium partium quantitatis sint plures gradus caloris, quia iam dixi tot esse partes quantitatis in palmo denso, quam in raro: ratione tamen vniuocationis partium, quæ sunt in subiecto denso, ut plurimum plures erunt gradus caloris, quia in corpusculis admixtis corpori raro plurima erunt ineptiora qualitatis recipienda, quam partes eiusdem corporis. Secundò corpus densum semper maiorem actiuitatem habet, quam rarum: quia densum habet partes omnes vnitæ, rarum vero peregrinis corpusculis illas habet diuisas, & iuxta diuisionem subiectorum, diuiduntur gradus in illis recepti, unde gradus qualitatis existentes in corpore raro sunt magis diuisi, & existentes in denso magis uniti, & consequenter maiorem actiuitatem habent, quia virtus unita fortior est seipsa dispersa.

31 Neque ex eo quod corpus densum sit magis actiuum quam raru inferitur posse producere maiorem intensiorem, neque æqualem in parte non penetrata, quam in se habet, quia agens summè densum calidum ut sex in parte immediata passivæ aptissimi ad accipiendum calorem tantum producat calorem ut quinque propter rationem supra dictam,

Franc. de Ouedo, Philosoph. Tom. I.

de virtute & sphaera limitata, unde secundum raritatem agentis calidi ut sex, & minorem aptitudinem partis immediate passivæ ad calorem recipiendum decreveret calor à calore ut quinque, qui summus erat potens produci à calido ut sex in parte passivæ non penetrati.

Contra hanc conclusionem adduci solet experientia ferri candentis, quod stupam comburit, & maiorem intensiorem, quam in se habet producit. Respondent nonnulli ferrum candens intra poros habere quasdam ignis portiunculas, quibus stupam comburit. Hanc solutionem impugnat Toletus supra; quia si ratione ignis inclusi ferri stupam combureret, corpus rarum illam facilius combureret, quia plus ignis posset intra se continere, quàm corpus densum, quod minus spatium intra se habet, quo contineret ignem. Non placet impugnatio in primis enim, qui non constituunt rarefactionem, in intromissione corpusculorum, sed in qualitate, seu maiori extensione, negare poterunt per se loquendo corpus densum pauciores habere poros & cavitates quibus ignem contineat: nos vero qui ita rarefactionem constitimus, Respondebimus corpus rarum maius spatium habere quo ignem contineat, nihilominus illum non posse in se includere, quia facile comburitur, & nunquam illius poros partes ignis replebunt, quin totum corpus exurant.

Alij respondent ferrum candens remissorem calorem producere in stupam, quam habet in se, illo tamen remissiore calore stupam disponi ultimo ad formam ignis, ad quam intensiori non disponitur ferrum, ratione siccitatis, & aliarum qualitatuum, quæ reperiuntur in stupam, & non in ferro. Vtrumque dicendi modum probabilem censo, quæ apud Soar. inuenies supra num. 2. His alium addit Arriaga disp. 3. sect. 1. num. 121. à veritate longè quidem alienum: asserit ferrum candens habere in se formam ignis, quod sic impugno. Cum ferrum frigit, retinet formam ferri, ut experientia notum est: ergo nunquam illam amittit: ergo non fuit forma ignis in illa materia: posterior consequentia est certissima, non enim duplex forma in eodem subiecto componi potest, prior ex antecedenti legitime descendit, quia si forma ferri fuisset corrupta, dum ferrum candebat, nulla esset causa à qua postea eadem reproduceretur, vel alia similis prima fieret, sed in cineres, vel in aliam formam desineret: ergo si semper candore extincto, ferri forma appareret, certum est illam nunquam fuisse corruptam.

Obiicies: Si applicetur calidum ut sex producit quinque gradus caloris in subiecto: ergo si simul cum hoc calido applicentur eidem subiecto alia calida eiusdem intensiōis valde intensa, omnia simul calorem, ut sex producent; quia quo plura agentia applicantur magis intensæ, intensior produci effectus: ergo si vnum agens producat calidum ut quinque accrescente effectui ad applicationem cuiuscumque noui agentis, si plura applicentur, ad intensiorem sexti gradus necessariò perueniet. Respondet in opinione constituyente continuum ex infinitis partibus calorem non attingentem intensiorem ut sex posse magis, & magis infinites augeri, quin illam intensiorem attingat, quia id quod restat ad illam attingendam habet infinitas partes, ex quibus postquam fuerint infinitæ productæ, possunt alie infinitæ nondum productæ permanere, ac proinde concedo semper augeri effectum nouo agenti aduenienti: nego tamen aliquando attingere intensiorem ut sex. In opinione, quæ continuum ex indiuisibilibus componit: dicendum est calorem ut quinque esse summum, qui potest produci ab omnibus agentibus ut sex quæ possunt applicari eidem passivo in summa intensiōe, unde quo pauciora his fuerint applicata eo effectus decreveret ab intensiōe ut quinque, & poterit crescere, usque ad illam, expellendam, quin vnquam attingat sextum gradum.

§. V.

Cur agens rariocum nihil agat in passivum aliunde simile.

Statuimus §. præcedenti rationibus à posteriori, & à priori desumptis nullum agens posse producere tantam intensiorem, quam in se habet: nunc faciendum est, agens non posse in passivo aliunde assimilato aliquid producere, v.g. calidum ut quatuor non posse in passivo aliunde calido ut quatuor saltem duos gradus producere: quam conclusionem omnes defendunt, & nescio an aliquis illam efficaciter

P p

efficaciter à priori probet, vel à posteriori demonstret, non enim ex eo, quod duo calida vt quatuor mutuo in se agerent, & quodlibet tres gradus caloris mutuo in aliud produceret: calor infinitè cresceret, vt probabam n. 13. neque agens maiorem intensiorem produceret, quam in se haberet; quia, etsi subiectum ultimo calidum vt septem constitueret quatuor gradus caloris, aliunde supponebantur producti, & tantum trium productio illi competeret. Conclusionem à posteriori statuam, & postea illius rationem à priori indagabo.

36 Agens non posse agere in simile modo explicato mihi persuader mutua agentium actio, & reactio, secundum qualitates contrarias, experimur enim calidum vt quatuor applicato calido vt duo, & frigido vt sex frigiditatem recipere, & calorem amittere, & applicatum calido vt sex intendi secundum calorem, & remitti secundum frigiditatem, & nunquam duo agentia mutuo intendi, & agere, & reagere secundum eandem qualitatem, ex quo euidenter infertur, simile non posse agere in simili, si enim calidum vt quatuor posset in passio aliunde calido vt quatuor calorem producere, eodem modo, posset illum producere in calido vt sex: ergo calidum vt sex non frigiditatem, sed calorem reciperet à subiecto calido vt quatuor, & frigido vt quatuor, quia calor existens in subiecto est magis actiuus, quam frigiditas: ergo si ratione graduum aliunde productorum in subiecto gradus caloris non impedirentur, gradus alios producerent in subiecto, & frigiditas nihil in aliud ageret. Nec potest dici calidum vt sex pati aliquos gradus caloris à calore vt quatuor existente in alio subiecto, & alios frigiditatis à frigiditate vt quatuor existente in eodem subiecto calido vt quatuor, & frigido, vt quatuor, quia si sic fieret plures gradus caloris, quam frigiditatis reciperet, quia calor est magis actiuus, quam frigiditas, vel saltem non pauciores. Vnde nunquam calor illius remitteretur, cuius oppositum monstrat experientia non solum in subiecto calido vt sex respectu alius agentis calidi, vt quatuor, sed etiam respectu agentis calidi, vt quinque, & frigidi vt tria, semper enim calidum intensum remissiori applicatum remittitur, neque potest idem subiectum, iam suis qualitatibus constitutum moveri duplici motu contrario adhuc inadéquato, vt probabo Cont. 5. punct. 5. n. 15.

37 Huius conclusionis quam modo à posteriori statui rationem reddidi sectione præcedenti, Punct. 2. vt responderem argumento, quo ex illa graduum subordinatio deducebatur, ubi dixi simile non agere in simile, quia non prius agit de conservandis gradibus productis, quam de aliis producendis in eodem subiecto, vnde cum tota actiuitas calidi vt quatuor possit expleri in conservatione graduum, quos in passio simili, vel intensiori reperit, non ultra ad productionem aliorum procedit. Fateor me non conueniendum esse hac ratione ad conclusionem stabiliendam, si à posteriori mihi comperta non esset, semel tamen illius veritate deprehensa illius rationem aptissimam ex doctrina tradita hoc modo reddi exiitimo, sed occurrunt soluenda non pauca contra rationem exhibitam, quæ iam obijcio, & soluo.

38 Obijcio primò: Applicentur duo subiecta vnum calidum, vt sex, & frigidum vt duo, aliud calidum vt duo, & frigidum vt sex, sex gradus caloris existentes in vno subiecto conservabunt duos existentes in altero, qui duo non poterunt conservare sex, à quibus conservantur, tum quia virtutem non habent duo gradus ad sex conservandos, tum quia sunt posteriores naturæ gradibus conservantibus, & non possunt esse illis priores in eodem genere: ergo duo illi gradus non impediuntur sex graduum conservatione, quam non exhibent ad producendum septimum: ergo illud poterunt producere, & agere.

39 Casu assignato potest facile responderi duos gradus caloris non posse agere in subiectum calidum vt sex; quia sex frigiditatis existentes in eodem subiecto calido vt duo illis sunt fortiores ad agendum in calidum vt sex, & sua actione impediunt, quam duo gradus caloris possent exhibere; quia idem subiectum non potest moveri motibus contrariis, vt probabo loco supra citato, ac proinde dum calidum vt sex frigiditatem patitur à sex gradibus frigiditatis, non potest quidquam caloris recipere à duobus caloris existentibus in eodem subiecto.

40 Hæc solutio rectè difficultatem soluit in casu adducto, sed alia nobis vniuersalis est tradenda pro aliis, quæ possunt in hunc modum obijci, si quis enim supponat appli-

cari quoddam subiectum calidum vt sex, & frigidum vt duo, & aliud calidum, vt quinque, & frigidum vt tria eodem modo poterit arguere calidum vt quinque non conservare sex gradus caloris existentes in alio subiecto, ac proinde posse alios producere, & solutio supra data ad rem non erit, quia quinque gradus caloris fortiores sunt tribus frigiditatis existentibus in eodem subiecto, & poterunt actionem præoccupare, quin impediatur actione dimittente à tribus gradibus frigiditatis.

Respondendo his, & similibus calibus, calorem remissionem non conservare gradus caloris intensioris propter rationes supra datas, nihilominus impeditur conatu, quem habet ad illum conservandum, ne gradus alios producat, rem explicio: calidum vt quinque virtutem habet ad conservandum, vel producendum quatuor gradus caloris, & præsentia calidi vt sex, quasi in actu primo determinatur ad conservandos quatuor gradus, ex his, qui sunt in calido vt sex, quos cum ex alio capite non possit conservare, videlicet, quia est illis posterior, neque illos conservat, neque alios producit, quia suas vires applicat ad gradus conservandos, qui ratione influxus, quem habet in illud, ab eodem conservari non possunt, & quasi suum conatum frustra infundit in re aliunde impossibili, quem si ad alios gradus producendos applicaret absque dubio effectum sortiretur. Neque aptè interrogabis, cur calidum vt quinque non desistit à conservatione, quam non potest exhibere, & conatum applicat ad alios producendos, agens enim naturale intellectuum non est, neque à se determinatur in actu primo, vt conatu adhibeat ad hos gradus potius quam illos conservandos, sed à Deo, vel à qualitate applicata cuius ex se conservatum est, vnde calidum vt quinque præsentia calidi vt sex determinatur ad conservandos gradus sex quos invenit productos, & non ad alios producendos.

Obijcio secundò: Applicentur duo calida vt quatuor, tunc neutrum alterum conservabit; quia calidum vt quatuor, sicuti non potest calidum vt quatuor producere, ita neque illud conservare: ergo mutuo poterunt in se agere. Deinde etiam si calidum, vt quatuor posset conservari à calido, vt quatuor, non esset maior ratio, cur hoc potius illud conservaret quam ab illo conservaretur.

Respondendo antecedens dubium esse, quia licet calidum vt quatuor virtutem non habeat ad conservandos quatuor gradus existentes in alio subiecto, illam habet ad conservandos tres ex illis ad quos conservandos illorum præsentia determinabitur, quod in utroque agenti continget, cum verò non se mutuo possint conservare, vel Deus determinaturus est quodnam illorum alterum conservet, si in omnibus sint paria, vel neutrum alterum conservabit: quidquid autem contingat, utrumque agens impeditur, ne alios gradus producat, quia calidum vt quatuor intendit conservare tres gradus caloris calidi vt quatuor B, quos si conservet alios non poterit producere; quia iam tota illius actiuitas est expleta; si verò illos non conservet, eodem modo ab actione impeditur: sicut enim supra dicebam, calidum vt quinque intendens conservare quatuor gradus caloris, existentes in passio intensiore, etiam si illos non conservet infumet suas vires in conatu, quem frustra exhibet, sic in presenti Dico calidum vt quatuor intendens conservare tres gradus caloris existentes in alio, etiam si illos non conservet alios non producturum; quia conatum applicat ad gradus conservandos, in quos per accedens, hic, & nunc influere non potest. Ex hoc infero, quod si Deus casu adducto neutrum agens determinet, & neutrum alterius gradus conservet, utrumque impeditum iri, quia conatum applicat ad id, quod per accedens exhibere nequit, si verò Deus alterum determinet, illud non alios producat, quia iam conservat id, quod intendit, & illius actiuitas expelletur, aliud verò impeditur, non propter actionem exhibitam, sed propter applicationem conatus ad influendum in gradus, quos hic & nunc non potest conservare, neque producere.

Nota abs re plurimos obijcere plura luminosa vt quatuor posse aërem efficere lucidum vt quinque, ex quo inferre volunt simile agere in simile, quia etsi antecedens, quod falsum est, concederetur, inepta esset consequentia, lux enim semper ab agente æquiuoco producit, quia etsi lux lucem producat, semper tamen adiuvatur præcipuo luminoso, igne, vel Sole, à quo conservatur lux aliam producens, quia cū depēdeat in conservari à causa secunda, semper illam agens æquiuocum comitatur. Quod si in calidis, quæ

quæ possunt absque vlla causa secunda à Deo conservari fiat obiectio, negandum est antecedens.

45 Neque magis opportunè adducitur molestum aliud argumentum, cui immeritò recentiores acquiescunt, & sic se habet. Ponatur supra lancem quamdam corpus graue vt octo, quod impulsus vt octo producat in illa, & eam deprimat: postea verò in alia lance ponatur granum tritici graue, vt vnum, quod vnum gradum impulsus producat, postea addatur aliud granum eiusdem magnitudinis, impulsus alium producat, & sic addantur vsque ad octo grana, quæ octo gradus impulsus producent, & lancem vsque ad æquilibrium leuabunt, ex quo infertur simile agere in simile, quia secundum granum graue vt vnum impulsus producit, in lance habente vnum gradum impulsus, & tertium similiter graue vt vnum & potens producere vnicum gradum impulsus illum producit in subiecto habente duos gradus impulsus, ex quo infertur non solum simile agere in simile, sed intensius, & remissius. Secundò inferunt huius argumenti Authores: gradus non esse subordinatos, neque perfectione inæquales, siquidem primus gradus potest secundum & tertium producere.

46 Non ego prædictum argumentum adducere, ni illud apud probatos auctores ex recentioribus reperirem. Vix enim solutione indiget, neque proponi potest, quin illius fallacia pateat, quam luce meridiana clariorem aspice. Granum tritici media grauitate producat impulsus in lance est causa æquiuoca impulsus; ergo etiam si vnico gradu grauitatis producat gradum quemdam impulsus in subiecto habente sex alios, non ideo agit in simile, neque colligi poterit, gradus impulsus esse æquales ex eo, quod primus gradus grauitatis, producat tertium, vel octauum impulsus. Mitto falsò supponi grana illa successiue supra lancem posita singula singulos gradus grauitatis producere, quod falsum est; quia granum secundum additum primo per modum vnus producat intensiorem effectum indiuisibiliter prouenientem à grauitate vtriusque grani, quam antea producebat sola grauitas primi, sicut continget si in eodem instanti vtrumque granum primo poneretur supra lancem. Falsum etiam est gradum vnico grauitatis alium impulsus producere non plures, & sic cum eadem correspondentia produci tot gradus impulsus, quot sunt grauitatis in causa; quia inter agens æquiuocum, & effectum, non intercedit hæc correspondentia æqualis mensura, in intensione, quia etiam si quo intensus est agens æquiuocum, intensiorem effectum producat, potest intensum vt quatuor producere intensum vt sex, & produci sex gradus impulsus in eodem subiecto ab agente, quatuor tantum gradus grauitatis habente, & calidum vt quatuor à lucido vt duo; quia maior perfectio essentialis, quæ vt plurimum reperitur, in agentibus, æquiuocis æquiualeat, & longè superat maiorem intensiorem effectum.

47 Vltimò assero me non recusaturum concedere duo agētia calida vt quatuor inter se penetrata posse producere in alio subiecto quinque, vel sex gradus caloris, seu subiectum aliunde calidum, vt quatuor; intendere; quia tunc gradus caloris existentes in diuersis subiectis ratione applicationis perinde se habent, ac si idem indiuisibile subiectum informarent, & virtus eorum semper est eadem siue in vno, siue in multiplici subiecto, quod autem ipsi inter se non sint vniti, potest esse in causa, vt remissorem calorem producant, quam vniti producerent, non tamen inferri, non posse vltra quatuor gradus producere: rationes enim quibus à posteriori probauimus non posse qualitatem aliam æquè intensam producere, in casu præsentis locum non habent, quia sex gradus producti in vnico subiecto, ab octo gradibus penetratis existentibus, in duplici subiecto, non possent rursus septem, neque sex alios producere.

PUNCTUM II.

Assignatur causa reflexionis.

1 **C**ontra conclusionem traditam Puncto præcedenti, scilicet simile non posse agere in simile, molesta occurrit obiectio ex reflexione petita, qua videmus intensiorem effectum produci in partibus obliquis proximioribus, & distantioribus ab agente, verbi gratia, maiorem lucem in aëre prope speculum obliquis, quam in aliis par-

Franc. de Quicq, Philosoph. Tom. I.

tibus eiusdem aëris Soli vicinioribus, & ab eo obliquis distantioribus. Ex quo videtur inferri, obliquis lucem producere in aëre vicino, & consequenter simile agere in simile, & minus intensum in magis intensum, quando lux recepta in obliquis, vt pote distantioribus, remissior est, quàm illa recipitur in aëre, quia agens semper intensius operatur in propinquum, quàm in distans. Hæc obiectio plures malè vexauit, quos in varias traxit sententias in quorum impugnationem, propriæque defensionem, hoc Punctum instituit placuit.

§. I.

Aliorum impugnantur sententia.

2 **A**liqui desperantes propositæ obiectioni satisfacere, satius iudicauerunt, manifestam experientiam negare, quam manifestè conuinci, qui duplici se implicare malo, fatentur enim se argumenti solutionem non assequi, & lucis quam vident oculis, verbis impugnatores illam iniquè negantes se ostendere frustra præsumunt. Ne tamen aperto Marte veritatem omnibus compertam debellant, affirmarunt corpus obliquis producere qualitatem tantum in partibus collateralibus aëris recipientis qualitatem ab ipso agente, quæ cum nullam, vel remissam valde ab illo receperint, ab obliquis possunt intendi, quod maiorem qualitatem recipit ab agente præcipuo, quam partes aëris collaterales, quia licet hæc sint illi propinquiores, præcipuum agens agit in illas linea obliqua, & obliquis per lineam rectam, & sub eadem, aliquantulumque maiori distantia intensior qualitas producitur per lineam rectam quam per obliquam, vt patet in Sole illuminante cubiculum per fenestram, qui intensiorem lucem producit in vltima parte directè Soli opposita, quam in aliis vicinioribus fenestæ collateralibus.

3 Hunc modum philosophandi impugnat ipsa experientia, neque alia opera indigemus, ad illum expugnandum; quia non solum maior lux videtur in partibus vicinioribus obliquis intra eandem lineam rectam, quam in remotioribus eiusdem lineæ, & præcipuo agenti propinquioribus, maioremque calorem sentimus, cum appropinquamus parieti Sole percusso, quam cum ab illo distamus, & præcipuo agenti sumus viciniores: quod si hoc neges omnino experientiam negare poteris, & quæstionem hanc supposito negato de medio tollere.

4 Alij affirmant maiorem illam intensiorem prouenire ab agente præcipuo, quod cum impediatur actionem vltra diffundere, iterum reflectit, & qualitatem illam, quam producturum erat à partibus sequentibus, in vicinioribus corpori obliquis producit. Hæc sententia licet satis rem est meditata, quia agens, non producit qualitatem per motum localem, quo possit impedita hac productionis via aliam inire, versus aliam partem, neque ex eo quod non possit producere qualitatem in parte distantiori, illam producit in proximiori; aliàs si prope Solem corpus nimis opacum constitueretur, Sol in illo produceret totam intensiorem, quam per totam spheram nullo impediante corpore diffunderet. Vnde si hoc ita accideret, quo magis præcipuum agens impeditur corpore obliquis, magis reflecteret, quod apertè falsum est, magis enim impeditur Sol muro opaco, in cuius partibus extimis tantum lucem producit, quàm crystallo diaphano in cuius partes profundas lucem effundit, quod aliter contingere certum est, quia maior est lux reflexa obliquis crystallo, quàm muro.

5 Alij recentiores apud Arriag. disp. 3. sect. 1. n. 134. asserunt maiorem illam intensiorem prouenire à corpore obliquis, quod illam producit actione quadam æquiuoca proueniente à quadam qualitate, quæ formaliter non est lux, sed eminenter illam continet tali modo, vt nisi luce formali actuetur illius subiectum, ipsa nihil producat, vt continget in pipere, & vino, quibus prodicitur calor, si prius actuetur calore stomachi, & non aliter. Sic rem componunt in crystallo obliquis, quæ lucem producit actione quadam æquiuoca, si prius informetur luce quæ se habeat non vt virtutem productiuam, sed vt conditionem requisitam, vt lux eminenter in crystallo contenta producat. Hanc opinionem licet non adeò explicatam inuenio apud Suar. in Metaph. disp. 18. sect. 9. num. 35. qui postquam dixerat reflexionem prouenire ab obliquis, ne concederet simile agere in simile ait posse responderi, hæc reflexionem nunquam fieri, nisi per qualitatem diuerse rationis.

Pp 2 vel

vel adiuuante aliqua simili qualitate, ut cum speculum calefacit actione reflexa, tunc dicitur reflexio fieri per qualitatem diuersae rationis, quia licet tamen non sit intensus in speculo; potest tamen intensus calefacere, quia est qualitas diuersae rationis.

6 Si liceret ad occultas qualitates, & rerum naturas confingere, facile quis posset se ab omnibus difficultatibus expedire, quapropter non placet opinio, quia occulta qualitate, occultā nimis solutionem reddit, & absque fundamento qualitatem istam confingit difficultatis vitandae causa.

7 Tenent alij recentiores lucem in aere reflexam ab obfistente provenire, quod plus lucis habet, quam aer, in quo ut reflexio; nihilominus asserunt simile non agere in simile, & obfistens non intendere lucem aeris supra intensionem, quam in se habet. Hanc conclusionem multis componere conantur, dicunt enim, lucem in aere reflexam non esse eiusdem rationis cum luce in eodem producta ab obfistente actione directa, neque cum illa intensionem efficere, sed diuersam constituerent, ut si aer habebat quatuor gradus directē productos, & postea per reflexionē tres acquirat, non ideo habeat intensionē, ut septem, sed duas, vnam ut quatuor, & aliam ut septem; explicant exemplo specierum impressarum alicuius obiecti, quae in eodem subiecto directae, & reflexae, reperiuntur, absque vlla intensionis vnione, & in specie expressa clarius cernitur, visio enim qua directē video obiectum in se, & in eodem loco in quo est, & visio reflexa, qua illud video, in speculo, & apparet non in loco in quo est, sed in alio, non vniuntur intensus, sed duplicem visionem adaequatē distinctam constituunt. Videre forsitan praedicti recentiores duplicem hanc lucem directam & reflexam apud illum qui penē innumera vidit, praclarissimamque ad omnia videnda in fulgentissimo opere metaphysico effudit, sapientissimum P. Suarez, in quo pleraque, ne dicam omnia, quae magnificē commendant recentiores, proprioque Marti tribuunt, veluti ab Authore despecta, maioribus aliis intento paucis verbis, multaque doctrina scripta reperiuntur. Legatur loco supra citato, ubi duplicem hanc lucem directam, & reflexam perspicuius familiarem esse testatur.

8 Censeo cum grauissimo P. Suariorum supra, duplicem hanc lucem philosophiae consonam non esse, neque rectē philosophantium oculis videndam esse, quod sic probo. Lux illa reflexa, seu reflexē producta nihil habet peculiare, quod non habeat lux directē producta; ergo ex vtraque, eadem confurget intensio. Hanc probo: produci directē, vel reflexē nihil aliud est, quam produci in hoc loco ab agente existenti, in alio, quod nihil est, identificatum cum ipsa luce, sed praesentia lucis, & praesentiam agētis, quarum vna est luci superaddita, alia non solum superaddita, sed omnino extrinseca; ergo nihil habent speciale lux directā, & reflexa, ratione cuius eandem intensionem non constituunt. Vergeo, & explico idem argumentum: sumo quatuor gradus lucis directē productos existentes in aere vicino obfistente, in quo fit reflexio, & tres alios in eodem subiecto reflexē productos; tres hi gradus existentes in hoc subiecto, qui modo lux reflexa dicuntur, omnino inuariati secundum suam entitatem, & secundum praesentiam superadditam dicerentur lux directā, si obfistens ad illos non conduxisset, sed immediatē à Sole dimanasset, & quatuor alij qui modo lux directā denominantur, reflexa dicerentur, si non immediatē à Sole essent producti, sed obfistens ad illorum productionem adiuuisset: ergo eadem lux intrinsecē omnino inuariata potest esse lux directā, & reflexa; ergo lux directā, & reflexa nihil habent speciale ratione cuius vnione intensus non copulentur.

9 Dices saltem importare lucem directam, & reflexam actiones inter se diuersas specificē, quia actio specie diuersa est, quae procedit à Sole praecipuo agente, & à luce quae nascitur ab speculo obfistente. Respondeo parum referre actiones illas esse specie distinctas, non enim ex eo quod actiones specie distinguantur, termini inter se vniiri nequeunt, calor enim à Sole productus, intensus vnitur cum calore producto ab igne, & tamen actionibus specie distinctis producuntur, si actiones à principio speciem desumunt ut obiecti necessarium est. Adde neque hanc actionum differentiam importare lucem reflexam, & directam, licet enim actio procedens à Sole specie distinguatur ab actione, procedente ab igne. Eadem tamen actio ab speculo procedens, quae modò est reflexa, diceretur directā, si Sol prius in eodē aere nihil produxisset, vel si procederet

ab speculo existente, in alio loco non Soli, sed praecipuo agenti directē opposito. Consulto dixi, si distingueretur specie actio procedens ab speculo, & actio à Sole dimanans, quia adhuc est sub lite, etiam si actiones à principiis speciem desumant, quia actio procedens ab speculo non dimanat ab ipsa substantia crystalli, sed à luce in ipsa recepta, quae eiusdem speciei est cum luce Solis. Quapropter si Sol simul cum obfistente concurreret eiusdem omnino speciei esset actio, quam speculo tribuimus cū actione ab ipso Sole dimanante, quia vtraque procederet à Sole, & à luce, Sol enim lucem producit in subiecto extraneo, non solum per suam substantiam, sed per lucem, quam in se continet. Imò secundum aliorum opinionem, Sol per suam entitatem non producit lucem in subiecto extraneo, sed tantum per lucem in se receptam, & secundum hanc sententiam actio, qua producit lux in aere ab obfistente eiusdem speciei erit cum actione qua producit lux in eodem aere à Sole, quia vtraque procedit à luce eiusdem speciei, & subiectum vtriusque est materia prima tantum numero distincta, etsi ad diuersa in specie composita pertineat, quod nihil refert ad specificationē actionis; hoc enim non specificatur à toto composito, quod lucidum denominatur, sed à materia, quae tantum est principium illius per se. Distinguentur autem actio productiua lucis, dimanans à Sole, & ab speculo procedens, si haec tantum à luce dimanet, & illa à luce, & à substantia Solis, quia principium adaequatum illarum specie distinguetur.

Vltimò rogo hos recentiores, cur obfistens producat hanc diuersam intensionem in aere immediato, & illam non producat aer intermedius in alia parte aeris, vel in alio corpore. Respondet hoc provenire ex certa, & determinata corporis dispositione, quae se habet tanquam conditio ex parte obfistens ad illam producendam. Hac solutione nuda tota illa intensionum diuersitas, quam haec opinio absque fundamento construxerat, si enim obfistens in se conditionem includit ad illam producendam, cur haec conditio ad maiorem intensionem à praecipuo luminoso producendam, non constituitur, ut vult Arriaga, postea referendus, minorique opera, & sine lucis directae atque reflexae inani distinctione reflexio constituitur.

In hanc rationem ut modo dicebā incidit Arriaga, disp. 11 sect. 8. subsect. 2. n. 143. qua admissa rectē reflexionem hanc hac intensionum diuersitate, in eodem subiecto defendit, asserit enim reflexionem provenire à praecipuo agente posito obfistente tanquam conditione à Sole videlicet, posita crystalli, tanquam pura conditione, qua Sol maiorem producit in partibus aeris crystalli vicinioribus, quam in aliis remotioribus, etsi ipsi Soli magis propinquis. Hanc conditionē contra Arriag. & praedictos recentiores reicio tanquam omni fundamento destitutam, nullum enim apparet conditionis genus quod possit obfistenti competere ut maiorem lucē producat in parte passi distantiori, quam in aliis proximioribus; quia corpus propinquum aeri, in quo fit reflexio, non est conditio ad receptionē adiuuans, neque ad actionem, quia non est circumstantia tenens se ex parte agentis, neque ex parte passi, neque respectus mutuus inter vtrumque, vel alterius ad alterum.

Hurtado disp. 9. Physic. sect. 9. docet reflexionem provenire ab obfistente, quod lucem producit, in partibus aeris illi propinquis, & Soli proximioribus, neque ideo cōcedit simile agere in simile: tenet enim praecipuum agens magis agere actione directā, in obfistens remotum, quam in aërem magis proximum, ratione maioris dispositionis, quam inuenit in obfistente, licet enim agens semper agat intensius in propinquum, quam in distans, ceteris paribus, subiectis tamen diuerso modo se habentibus aliquando magis agit in distans, quam in propinquum, quia maior dispositio ex parte passi adaequat, & superat maiorem approximationem, quae in alio reperitur.

Non dissentio ab Hurtado asserente posse ratione maioris dispositionis produci qualitatem intensiorem in subiecto distantiori, quam in proximiori alio: ex illimo enim quod signi applicaretur lignū cuius partes proximiores frigiditatem haberent, & aliae aliquantulum remotiores omni qualitate essent nudae maiore calorem producendum esse in partibus remotioribus nulla qualitate contraria resistente, quam in propinquis frigiditate calefactionem retardante, nihilominus mihi sententia Hurtadi displicet, quia absque fundamento, & contra rationem constituit omnia obfistentia capaciora qualitatis secundum quam fit reflexio.

reflexio, quam alia corpora intermedia, quod non paucis probatur. In primis densitas reperta in obfistente, non reddit subiectum capax luce, vel alia qualitate recipienda, quia densitas tantum est multitudo partium cum hac presentia locali; ratione cuius nulla pars intensiorem lucem recipiet, quia vna pars subiecti non disponit aliam ad qualitatem. Verbi gratia, dum hac pars sit agenti propinqua eandem qualitatem recipiet, siue plures, siue pauciores illam comitentur in eodem spatio: ergo eandem intensiorem recipiet siue corpus sit rarum, siue densum; ergo idem dicendum est de toto corpore, quia hoc non habet intensiorem ab intensione partium distinctam. Secundò terfitas, quæ ad reflexionem conducit, non potest subiectum reddere magis capax ad qualitatem recipiendam; quia terfitas tantum dicit partes quasdam non esse aliis eminentiores, quod impertinens est ad qualitatem in singulis partibus recipiendam, nam ad hoc vt pars *A* existens in hoc spatio recipiat tantam, vel tantam intensiorem qualitatis impertinens est partem *B* illi propinquam esse eminentiorem, vel depreffiore illa: ergo nihil est, in obfistente, ratione cuius possit intensiorem qualitatem recipere, in maiori distantia, quam alia corpora intermedia magis propinqua. Secundò positiuè impugnatur hæc maior capacitas, seu dispositio obfistentium ad qualitatem recipiendam. Cryftallus non magis capax est lucis, quam aer, & tamen reflectit cryftallus, & non aer: ergo corpora reflectentia, non sunt capacia lucis aliis corporibus, non reflectentibus; conclusio est firma, posterior pars antecedentis, per se patet, priorem probò. Cryftallus ponitur supra chartam, charta est minus lucida, quam esset, si tantum supra se aerem haberet: ergo aer maiorem lucem recipit, quam cryftallus. Secundò, eadem cryftallus intensius reflectit, quando habet à tergo argentum viuum, quod est minus capax lucis, quam aer, vel alia cryftalli pars, quæ posset esse à tergo, quibus minus reflecteret: ergo maior reflexio non est propter maiorem capacitem ad qualitatem recipiendam, in obfistente repertam. Vltimò certum est aquam esse minus diaphanam, minùque capacem lucis, quia est aer, nihilominus aqua est reflexiua lucis, & non aer.

§. II.

Propria sententia exponitur.

14 **I**N duplici subiecto lucem reflexam agnosco in obfistente, & in aère obfistendi vicino, quibus diuersa principia assignabo. Sentio lucem reflexam in aère receptam provenire ab obfistente, hoc est à luce directè in obfistente producta, & ab eo ipso luminoso. Ità defendo simile non agere in simile, quia licet obfistens remissiorem lucem directè productam habeat, quam aer in quo fit reflexio, obfistens & principium agens, ex quibus vnum principium adequatum lucis reflexæ productæ in aère consurgit, illud constituit dissimile passio, neque inconueniens est agens inadequatum agere in passum intensius illo, quando adiuuatur alio agente passio intensiori, & non se habet tanquam medium eiusdem omnino rationis cum passio, & in casu dato obfistens, licet sit secundum qualitatem directam remissius aère, adiuuatur luminoso aère intensiori, & non se habet vt medium eiusdem rationis respectu aëris, tum quia est longè diuersæ rationis, tum quia id medio quo agens luminosum principium est approximatum aeri independentem ab obfistendi, quia inter luminosum, & obfistens mediat aer, & illo medio obfistens approximatur luminoso, vnde prius supponitur approximatio aëris quam obfistentis respectu luminosi, & maiorem illam habet aer, quam obfistens. Quod verò partes alix aëris, in quibus fit reflexio sint minus lucidæ, & se habeant tanquam medium vt principium agens producat lucem reflexam intensiorem illis, nihil refert, quia potest dici has non concurrere ad lucem reflexam, sed tantum se habere vt purè medium, & non esse inconueniens Solem per medium lucidum vt duo, producere lucem vt tria, quia post medium illud remissius sunt alia agentia, quæ illud determinant ad talem productionem.

15 **R**estat modo rationem assignare propter quam agens principium cum obfistente distante, cryftallo videlicet, lucem reflexam producat in partibus aëris cryftallo vicini, & non cum aliis partibus aëris reflectat in alias propinquiores. Hanc existimo rectè desumi ex densitate obfistentis, ratione cuius obfistens plures partes habet inter se

magis vnitas, quam corpus aliud non reflectens vnde qualitas, quæ est in corpore denso est magis vnita, quam illa, quæ est in corpore raro, vnio enim qualitatis subiecti vnionem sequitur, & ratione huius maioris vnionis, & multitudinis partium agentis, præcipuum agens determinatur ad maiorem intensiorem producendam, per modum vnus principij cum partibus obfistentis, & maiorem qualitatem, quam obfistens in se habet, quæ determinatio, non tota tribuenda est obfistendi, sed tantum completiue, prouenit enim ex simultanea existentia, & approximatione præcipui luminosi, & obfistentis ad quam æquè conducit existentia, & presentia Solis, ac existentia, & presentia obfistentis, tribuitur tamen completiue obfistendi, quia hoc potestius est præcipuo luminoso, quod prius natura supponit.

16 **D**ixi obfistens habere in se plures partes haud magis vnitas, vt hanc opinionem explicarem iuxta diuersas sententias rarefactionis, & condensationis, in opinione enim quæ asserit, rarefactionem fieri per intromissionem corpusculorum, obfistens densum habet partes magis vnitas, quia in raro corpuscula intromissa illud diuidunt, & partes inter se localiter separantur, & licet secundum hanc opinionem in palmo aëris tot sint partes quantitas, quot in cryftallo, aliòve corpore denso, si annumerentur partes aëris, & corpusculorum intromissorum, tamen non sunt æquæ vnitate, & consequenter neque partes lucis, æqualem intensiorem habebunt iuxta supradicta, & non raro, imò seu semper pauciores partes lucis erunt in palmo raro, quam in denso, quia non omnia corpuscula in illo inclusa erunt æquæ lucis capacia, sed plurima remissiorem illam recipient: in opinione verò quæ raritatem constituit in maiori extensione, & in minori densitate, certum est corpus rarum, habere pauciores partes quam aliud densum eiusdem mensuræ.

17 **C**onclusio presentis difficultatis, solutio est argumenti, quo intenditur probari simile agere in simile, ideoque probatione non indiget, sed defensione, quam exhibebo, dum quæ contra illam possunt obici clarè soluum, neque letum probationem habet pars nostra ex impugnatione aliorum modorum defendendi reflexionem, quam omnes Puncto præcedenti efficaciter reieci. Accedit secundum hunc dicendi modum tacite rationem reddi cur lux per specula transmissa exurat corpus ad tantam distantiam, & non ad maiorem aliam, cui difficultati iuxta dicta Respondeo: partes existentes in cryftallo agere per lineas rectas, & ita non omnes partes illius agunt in aère proximiorum ipsi cryftallo, sed in illud passum, quod certam distantiam habet ab illis, in quod influunt omnes partes cryftallij, & ita per maiorem multitudinem agentium consuetum in idem passum excitatur Sol ad maiorem calorem producendum in illo, quam in alio passo ipsi soli proximiori. Reddidi rationem huius experientie, quia ex his principijs optimè peti potest, non quia illa possit probari simile agere in simile, vt multi intendant abs re prædicta obiectionem ad presentem quæstionem adducentes, quia maior ille calor, qui producitur ad tantam distantiam procedit à luce, quæ est causa æquiuoca respectu caloris, & nunquam ager in simile, quemcumque calorem intensum producat.

18 **A**ssignauit causam productiuam lucis reflexæ in aère vicino obfistendi, restat explicandum à qua causa proueniat excessus ille lucis in obfistente respectu aliarum partium aëris in quibus non fit reflexio. Non esset operosum defendere corpus obfistens nullam habere lucem reflexam, neque illa excedere partem aliquam passi agenti proximiorum, licet enim obfistens appareat cum maiori luce, non inde probatur esse magis lucidum, quia potentia visua discernere nequit inter lucem existentem in obfistente in partibus aëris illi immediatis. Deinde vt bene notat Arriag. suprà, num. 137 id quod perstringit oculos intuentium, quando fit reuerberatio in cryftallo, vel speculo, aliisque corporibus reflectentibus, non est maior lux in cryftallo producta, sed ipse Sol, vel radij solares aëris, quæ videntur per reflexionem specierum, sicut videtur homo in speculo per reflexionem specierum intentionalium. Nihilominus placet asserere lucem reflexam obfistentis provenire à luce reflexa in aère producta: rem explico. Sol linea recta produxit in aère vicino obfistente quinque gradus lucis, & quatuor in obfistente, hi quatuor obfistentis ratione multitudinis agentium simul cum sole tres alios produxere per reflexionem in aère, quibus aer lucidus vt octo fuit constitutus (non octonario numero modò summam

intensionem significo) & obfistens tantum lucidum, ut quinque permanfit, unde potest aer ratione graduum, quibus superat obfistens; iterum agere in illud, illiusque lucem intendere, & id de facto præstat, quia virtutem habet ad talem intensionem producendam, & est agens necessarium quod semper agit totum id quod potest.

S. III.

Argumentorum solutio.

19 **C**ontra reflexionis modum supra assignatum ad hominem specie quidem non inefficax ita se offert impugnatio. Dixi simile non agere in passum aliunde simile, quia non potest conferuare gradus, quos reperit in subiecto, & alium producere, neque procedere ad nouam productionem non adhibita conferuatione graduum, quos productos inuenit: ex qua doctrina sic potest impugnari ea, quam modo tradidi de reflexione: lux in obfistente recepta non potest conferuare lucem directam receptam in aere: ergo neque illam intendere. Antecedens certissimum est, quia sol media luce producta in aere producit, & conferuat receptum in obfistente: ergo lux recepta in obfistente in primo instanti productionis, & in secundo conferuationis, est posterior luce directam in aere recepta: ergo non potest illam conferuare: ergo neque aliam in eodem subiecto producere iuxta doctrinam traditam, quia dixi simile non intendere simile, quia non potest nouam qualitatem producere, quin antiquam conferuet. Eodem modo fit argumentum contra conclusionem, quia dixi lucem reflexam aeris, intendere lucem directam obfistentis, & aliam producere, quia obfistens, per reflexionem intenditur. Quia in mea sententia lux reflexa aeris producit à luce directam luminosam; ergo non potest illam conferuare: ergo neque aliam in eodem subiecto producere, si verum est principium traditum, videlicet agens non agere prius de noua qualitate producenda, quam de antiqua conferuanda.

20 **P**remitto euasione quandam, quia possem respondere principium adæquatum lucis reflexæ in aere receptæ esse obfistens, & præcipuum luminosum, quod lucem directam in eodem aere receptam conferuat; ac proinde etiam illam non conferuet aliud inadæquatum principium, videlicet lux recepta in obfistente posset illam intendere, quia per modum vnius concurret cum præcipuo luminoso illam conferuante, & eadem ratione dicerem lucem reflexam in aere receptam non posse conferuare directam obfistentis: posse tamen illam intendere, quia per modum vnius concurret cum principio illam conferuante, videlicet præcipuo luminoso, & sic verum teneret, nunquam causam adæquatam intendere qualitatem, quam non conferuat, saltem ratione causæ inadæquate incluse in causa adæquata, non tamen cuiusque acquiescit euasione, ubi clara, & aperta mihi superest solutio.

21 **R**espondeo omnem causam in actu primo potentem influere in tot gradus qualitatis: verbi gratia, in sex gradus leuis, determinari ad conferuationem illorum, quos inuenit productos ex his in quos potest influere, quod si nolum inueniat productum, determinatur à Deo ad omnes denuo producendos, si verò aliquos illorum inueniat productos, non tamen omnes in quos potest influere, æquè primo determinatur ad conferuandos, quos productos inuenit, & novos alios producendos. Rem explicet exemplum. Applicatur luminosum, potes influere in sex gradus lucis passo lucido ut sex, tota illius virtus determinatur ad conferuationem, quia omnes gradus quos potest recipere, productos inuenit: applicatur subiecto nullum gradum lucis habenti, tota illius virtus determinatur ad nouam productionem; applicatur subiecto lucido ut tria, determinatur æquè primo ad tres conferuandos, & tres alios producendos, quod si ex aliquo capite non poterit conferuare tres illos, quos productos inuenit, non ideo arceatur à tribus aliis producendis, quia agens æquè primo respicit singulos gradus contentos in senario numero, quem potest actione pertingere, unde etiam aliquos ratione impedimenti non valeat proprio influxu attingere, illum præstat ad gradus alios producendos, quia virtus illa, quæ si tres illos productos conferuaret, tres alios produceret, valet tres alios producere, etiam si illos non conferuet, non enim magis infumenda est virtus causæ in conferuatione, quam intendit, & non consequitur, quam infumeretur si talem conferuationem de facto obtineret.

Ex hac doctrina, iam omnibus perspicua erit solutio præcedentis argumenti: obfistens lucidum ut quatuor simul cum præcipuo luminoso virtutem habet ad sex gradus producendos in aere applicato, quem inuenit lucidum, ut quatuor, & determinatur ad quatuor conferuandos & duos alios producendos: cum verò non possit quatuor præ-existentes conferuare, quia dependet ab illis, duos alios producit, & illius virtus frustratur, secundum instaurum quatuor graduum, ad quorum conferuationem quasi in actu primo determinatur, quamque in actu secundo præstare nequit, & exercetur in productione aliorum duorum, respectu cuius nullum est impedimentum. Eodem modo aer lucidus ut sex, ex se virtutem habet ad quinque gradus in obfistens iaculandos, cum verò secundum illos, quos per reflexionem acquisiuit, non possit quatuor à quibus tunc producti conferuare, illos conferuat secundum illos, quos directè acquisiuit, & secundum directos, & reflexos concurret ad productionem quinti.

Obiicies secundo. Si obfistens simul cum luminoso intendit aerem, & aer iterum intendit obfistens, poterit rursus obfistens iterum reflectere in aerem, quod est absurdum. Respondeo nullum deduci absurdum ex hac secunda, vel tertia reflexione obfistentis in aerem, non enim infertur in infinitum procedurum, nam ut probauimus præcedenti non sequitur intensionem fore infinitè augendam ex eo quod simile agat in simile, & mutuo duo agentia inter se intenduntur. Nihilominus nego consequentiam, ratio est perspicua: obfistens postquam lucem reflexam recipit ab aere est minus lucidum aere: ergo non potest ratione sui in illum agere: neque ratione præcipui luminosi, quod determinat, ut simul cum illo, per modum vnius principij producat in aere maiorem intensionem, quam habet obfistens; quia iam in prima reflexione densitas hanc præstitit determinationem, ut obfistens cum illa ad maiorem intensionem concurrat quam in se habeant partes intensæ. Unde nihil est, quod possit hanc secundam reflexionem exigere, lux enim quæ accrescit obfistenti per reflexionem factam ab aere in obfistens, est valde exigua ad nouam aliam determinationem præcipuo luminoso præstandam, ut cum illa concurrat ad productionem intensioris lucis. Hæc dixi ne concederem ter quærere reflexionem repeti, quod si prædicta solutio non omnino placeat: consequentiam admitte, consequens enim nihil absurdum fecit afferet.

Nota in quacunque reflexione siue semel fiat, siue semel, & iterum repetatur, semper aerem in quo fit reflexio manere intensiorem obfistente. Ratio est manifesta. In prima productione lucis directæ aer intensiorem lucem habebat obfistente: postea cum obfistens cum præcipuo luminoso reflectit in aerem intenditur iterum aer, & crescit excessus aeris respectu obfistentis, qui nunquam potest ab obfistente compenari, quia lux reflexa postea in illo recipienda prouenit ab aere, qui quantumvis præcipuo luminoso adiuvetur nunquam effectum intensiorem, neque æqualem in passo non penetrato producit, quia in aere non est specialis densitas, quæ luminosum exciter ad producendum cum illo per modum vnius principij maiorem intensionem, in obfistente remotiori, quam in ipso aere propinquiori eidem luminoso, seu præcipuo agenti.

Ultimò aduerte secundum hanc doctrinam rectè rationem reddi, cur lux producta à sole per crystallum, non solum sit intensior in partibus aeris crystalli anterioribus, sed etiam in partibus aeris post crystallum existentibus, quam in aliis partibus, præcipuo agenti propinquioribus, & à crystallo obfistente, remotioribus: eadem enim ratione propter quam crystallus cum præcipuo luminoso reflectit in partibus anterioribus aeris, similiter in partibus posterioribus à tergo crystalli existentibus maiorem lucem cum ipso agente luminoso, quam luminosum produxerat in aliis partibus aeris sibi propinquioribus, hæc tamen maior intensio, à tergo crystalli producta non dicitur reflexio, quia non retrogreditur actio ad illud producendum, neque aliquid in subiecto distantiori supponitur ad illud productum, procedit tamen ex eodem principio ex quo reflexio nascitur.

PUNCTUM III.

De Antiperistasi.

Antiperistasis dicitur actio, quæ vnum contrarium ad præsentiam alterius magis augetur; verbi gratia, actio.

actio, qua subiectum calidum agente frigido obfessum, magis calefit, vel frigidum calido circumdatum magis frigefit. Dari hanc actionem manifesta demonstrat experientia qua putealem aquam calidiorē in hyeme sentimus cum terrā valde frigidā continetur, & frigidiorē in æstate cum terrā nimis calidā circumscribitur.

2 Affirmant nonnulli apud P. Soar. in Metaphysic. disp. 18. sect. 9. numero 13. tunc ipsam qualitatem intendi actione reflexa, qua res calida à suo contrario obfessa quasdam species in illud mittit, quæ sunt veluti instrumenta ad agendum in illud, cum verò contrarium, his speciebus resistat, illæ in suum principium effectuum iterum redeunt, illiusque calorem intendunt, ita Marf. Venet. & Alber. apud Soar. supra. Rectè dicit Pater Soar. hos Authores incredibilia docere, & difficultatem non soluere. Oppor- teret autem, ipsos nihil docuisse, quod fidem superaret, cum illa quæ docent in hac re non ratione stabiliant, & tantum propter ipsorum fidem amplectenda essent. In primis superat fidem hæc agentia Physica agere per specierum emissionem, ad quid enim calidum species producit in frigido, cum facilius possit calorem producere? experientia enim notum est ad præsentiam caloris calorem produci, & non species, qua ergo probabilitatis specie, species istæ finguntur? Secundo contra omnem bonam philosophiam dicitur species has non admittas à contrario in proprium subiectum redire, accidentia enim non migrant de subiecto in subiectum, & ita non nisi per fictionem apprehendi possunt euntia, & redeuntia. Tertiò quando agentia contraria immediata sunt, species istæ, quibus calidum intenditur, non producantur à calido in frigido, quia ut hæc opinio architectatur frigidum illas non admittit: non producantur extra subiectum, quia agens naturale nihil producit, nisi ex præsupposito subiecto: Ergo calidum illas primo producit in se ipso per actionem immanentem: ergo non redeunt per reflexionem in suum principium. Deinde speciebus admissis difficultas non soluitur, quia species istæ, ut illius patroni asserunt, sunt instrumenta agentis præcipui: ergo non possunt producere effectum ultra illam intensiorem, quam agens præcipuum potest producere, neque intendere passum, quod idem agens non potest producere, sed agens præcipuum non potest se ipsum intendere, ergo neque species ab illo productæ idem intendere possunt, non enim fortior est virtus specierum, quas produxit agens, virtute eiusdem agentis. Vltimò agens calidum, non potest, neque per se ipsum, neque mediis speciebus intendere aliud subiectum sibi simile, ut probatum est: ergo neque poterit se ipsum intendere.

3 Alij apud eundem Soar. num. 15. docent contrarium à fortiori circumdatum propriæ conseruationis appetitu suā actionem intra se colligere, atque in se ipsum illam conuertere, qua à se ipso intenditur. Hic dicendi modus sustineri nequit, tum quia concedit idem agere in se ipsum, tum quia contrarij præsentia conditio esse non potest ad talem actionem, hæc enim non inuat ad productionem, neque ad receptionem contrariæ qualitatis in subiecto proprio, potius enim contrarium resistit productioni qualitatis oppositæ illi, quam illud producere intendit. Secundo, Qualitas illa, quam agens contrario obfessum producit in se ipso, vel illi naturalis est, vel non, si naturalis est, illam producit deficiente contrario: si naturalis non est, virtutem non habebit ad illam producendam: quia nullo subiectum virtutem habet ad producendam in se ipso peregrinam qualitatem, illi non debitam, neque naturalem. Neque potest dici naturalem esse præsentem contrario, secus illo absente: quia præsentia vnius contrarij nimis est alteri extrinseca, ac proinde ratione illius non potest diuersas petere qualitates. Deinde dici nequit aquam in hyeme ad præsentiam frigoris calorem producere appetitu propriæ conseruationis, quia aqua non est productiua caloris, neque calor est conseruatiuus, seu productiuus aquæ. Rursus si subiectum calidum frigido obfessum, ideo agit in se ipsum, quia in frigidum agere nequit, quotiescunque in aliud non posset agere, in se ipsum actionem conuerteret. Hinc duo dari necessum esset: primum omne calidum semper in se ipsum acturum, quotiescunque non valet resistitiam frigidi superare, est non adæquatè illam superare, sed secundum aliquos gradus, aliorum actionem quos non posset in contrario producere in se ipsum esse

reflexurum, quod manifesta experientia falsum esse ostendit. Secundum: Omne agens acturum in se ipsum quotiescunque passum extraneum, in quod ageret, non haberet, quod ab omni veritate alienum est, aqua enim virtutem non habet conuertendi in se totum illud quod produceret in subiecta extranea, si illi essent applicata.

4 Huius experientia disertè rationem reddit Pater Soar. num. 18. vbi asserit duobus modis intendi qualitatem ad præsentiam contrarij, vel ab extrinseco agenti, quod occasione contrarij ibi includitur, & detinetur, vel quia præsentia alterius contrarij recedit extrinsecum, quod propriam qualitatem expugnabat, quo deficiente substantia per propriam virtutem, qualitatem, seu passionem propriam intendit. Vtrumque sic contingit: producit sol tempore æstatis in subterraneis exhalationes quasdam igneas, quæ tempore hyemis cum terræ pori sint valde clausi foras erumpere nequeunt, & ibi detentæ aquam calefaciunt. En quomodo ab extrinseco agente, quod occasione contrarij ibi detinetur aqua natura sua frigida calefiat. Tempore veris, seu æstatis calore solis pori terræ aperiuntur, & ita exhalationes ab eodem sole productæ valent foras proflire, & aquam expeditam relinquunt ut naturam frigiditatem illasam tueatur, vel ut se in eandem iam amissam restituat: idem dicitur de specubus, & subterraneis in quibus terra tempore hyemis his exhalationibus agitata propriam amittit frigiditatem, in quam se restituit, ut primum tempore veris apertis terræ poris exhalationes recedunt. Has exhalationes produci certissimum est, sæpe enim disrumpa terra in iardentissimas flammæ euomunt, quod nuper anno 1632. in Vesuuio Sommæ monte non sine aliquorum populorum strage, & nonnullorum incolumi- tum misero incendio, grauissimoque omnium periculo, visum fuit. Materia harum exhalationum sunt aqua, & terra; causa verò, solares influxus, quibus forsitan coniunguntur alia corpora virtualiter calida, quæ in imis terræ visceribus includuntur.

PUNCTUM IV.

An extensio qualitatis fiat per partes aliquotas, vel proportionales quantitatis secundum eandem intensiorem & an hæc proportionaliter, vel semper aliquotè decreseat.

1 **M**ulta veniunt sub eodem capite disputanda, à plerisque omiſſa vel sine distinctione exagitata, quapropter placet ex professo explicare, quæ sub præfixo titulo definienda occurrunt.

§. I.

Explicantur disputanda, nonnullaque præmittuntur.

2 **I**nquiri solet an agens agat vniformiter disformiter per partes aliquotas, vel proportionales. Agens intensiorem producere effectum in parte passi propinqua, quam in distant. minoremque intensiorem producere, quo passum magis distat ab illo, certissimum est in Philosophia, quod suadet ratio à priori desumpta ex maiori approximatione, quæ conditio est ad operandum, & à posteriori, quia, si æquè produceret in parte distant ac in propinqua sicut pars propinqua per qualitatem receptam est productiua qualitatis in parte sibi immediata, similiter pars distans posset in alia parte immediata similem qualitatem producere, & hæc in alia, & sic in infinitum extenderetur sphaera cuiusvis agentis, possetque exigua lucernā totus illuminari mundus. Tandem hoc cuique rustico, & rationis experti notum est experientiā qua maiorem calorem sentimus, quo magis igni approximamur.

3 Difficultas est an agens in certa parte diuisibili subiecti producat tantam qualitatem æquè intensam in omnibus aliis partibus, in quas potest diuidi. deinde aliam remissionem in alia parte diuisibili. & aliquota subiecti secundum eosdem gradus in omnibus proportionalibus, quas claudit aliquota, ita ut intensio qualitatis productæ tantum decreseat per partes aliquotas subiecti, an verò ita per proportionales decreseat qualitas, ita ut nulla possit

P p 4 aliquota

aliquota assignari æquè intensa secundum proportionales, quas includit, sed semper quælibet qualitas, quantumvis minima assignata, vel proportionalis mente concepta intensiorem contineat qualitatem, quam alia immediata ab agenti distantiore, & remissiorem, quam alia, etiam immediata agenti propinquior. Hæc quæstio aliam virtualiter in se continet, an videlicet qualitas simul extendatur in partibus aliquotis subiecti sine successione proportionalium, quas quælibet aliquota in se continet, vel an in productione quarumcumque proportionalium successio interueniat & ordo prioris, & posterioris.

4 Doctores asserentes agens operari vniuniformiter difformiter per partes aliquotas asserere debent extensionem qualitatis simul fieri in parte aliquota, ita vt non prius producat qualitas extensa, neque intensa in vna proportionali, quam in alia inclusa in parte aliquota, quam agens æquè intendit secundum se totam. Probabo efficacissimè hanc conclusionem Contr. 6. Punct. 6. n. 21. Qui dicunt intensiorem decrescere per singulas partes proportionales ex hac conclusione non tenentur asserere qualitatem extendi simul per partes proportionales, aut per aliquotas subiecti, quia successiue, vel simul potest extendi qualitas in parte aliquota subiecti seruato decremento qualitatis vniuniformiter difformiter in singulis proportionalibus. Ex hoc inferitur quod si concludamus intensiorem tantum decrescere per partes aliquotas concludendum esse qualitatem per partem aliquotam simul extendi, & successiorem extensionis, & intensiorem non esse inter proportionalem, & proportionalem sed inter aliquotam, & aliquotam. Si verò dicamus intensiorem decrescere per singulas proportionales, ex alio capite definiendum est, an extensio successiue fiat per singulas proportionales, an verò per aliquotas.

5 Alia quæstio valde præcedentibus affinis ex his suboritur: an videlicet decrementum qualitatis secundum intensiorem fiat secundum intensiorem aliquotam, vel proportionalem. Rem explico. An videlicet quælibet pars partium aliam superas intensiorem qualitatis illam superet intensiorem aliquota, ita vt pars A, propinquior agenti intensiorem aliquota vincat partem B, illi immediatam, & ab agenti distantiorem, an verò illam tantum intensiorem proportionali exsuperet. Doctores asserentes intensiorem tantum crescere, vel decrescere per partes aliquotas subiecti consequenter tenentur asserere partem A aliquotam secundum se totam æquè intensam vincere aliquotam intensiorem partem aliquotam B immediatam æquè intensam secundum omnes sui proportionales, quia excessus ille est in parte determinata assignabilis, & determinatus, & proinde aliquotus, sicut omnis excessus assignatus inter duo aliquotas, quæ possunt ab aliis secerni, aliquotus esse debet, non enim possunt dari duæ quantitates separamur quarum vna vincat alteram excessu proportionali, & non aliquoto. Doctores asserentes intensiorem decrescere per partes proportionales subiecti consequenter dicunt intensiorem secundum suam mensuram proportionaliter decrescere. Ratio enim quæ mouet ad incrementa, vel decrementa assignanda per partes proportionales subiecti, desumpta ex maiori, vel minori distantia, quæcumque illa sit, eodem modo mouebit ad affirmandum decrementa, & incrementa recipere per partes proportionales eiusdem qualitatis, hoc est per proportionalem intensiorem & remissionem.

6 Quæstiones hæc sub his terminis agitate partium proportionalium, & aliquotarum tantum in opinione Aristotelica constituentes continuum ex infinitis partibus, locum sibi vindicare valent: sub aliis tamen eodem modo disputari possunt in opinione Zenonis in quo inquirendum est, an intensio decrescat per singula indiuisibilia, vel an tria, vel an quatuor inæqualiter ab agente distantia æqualem intensiorem sibi sumant, & tria immediata minorem recipiant, deinde an indiuisibile excedens aliud immediatum in intensiorem illud excedat vnicum tantum indiuisibile qualitatis, an verò tribus quatuorve indiuisibilibus, in his enim quæstionibus eadem proportio in vtraque opinione philosophandum est.

Placuit claritatis gratia quæstiones has ita distinctè proponere, & explicare, licet omnes coincident in illam communiter agitam inter recedentes, an videlicet agens vniuniformiter difformiter operetur per partes subiecti aliquotas, vel proportionales, ex hac enim pendet alia, An videlicet quodlibet incrementum intensiorem sit aliquotum, vel proportionale, & similiter: An necessarid simul extendatur

qualitas in parte subiecti aliquota. Dicæ quid alij senserint de quæst. quæ reliquarum est caput, posteaque mea sententia explicata, & ex illius conclusione, & prædictis fundamentis quid in aliis similibus dicendum sit faciliè inferam.

S. II.

Hurtadus, & Arriaga referuntur, & refelluntur.

Hurtadus disput. 3. section. 3. subsect. 1. num. 14. Arriaga disput. 2. sect. 3. subsect. 1. docent agens non agere vniuniformiter difformiter per partes proportionales, neque per singula puncta, sed per partes aliquotas: pro hac conclusione argumentum do vtrique commune. Si viuens ageret vniuniformiter difformiter per partes proportionales, ita successu temporis attenuabitur materia alimenti, vt non maneat sufficiens pro forma panis, etiam si contineat partes diuisibiles, quia forma substantialis requirit certam, & determinatam materiam, ergo tunc corrumpetur tota illa forma panis, & in eodem instanti introduceretur forma viuentis, & cum illa dispositiones omnes ad illam requireretur, quia forma panis ex defectu materie cõseruari non potest, neque materia potest esse sine forma, ac proinde necessum est vt in eodem instanti, quo corrumpitur forma panis introducat forma viuentis, & cum hoc non possit esse sine suis dispositionibus necessum erit vt in eodem instanti, quo introducit forma introducantur dispositiones: ergo introducantur simul in materia diuisibili: ergo agens non agit vniuniformiter difformiter per singulas proportionales.

Hoc argumentum multis modis infringi potest. In primis teneo formas substantiales non viuentium non requirere determinatam materiam diuisibilem ad conseruationem, neque ad primam sui generationem, & secundum hanc sententiam augmentum procedere non potest. Doctores tamen hæc determinatam materiam requirere, & argumentum eodem modo in hos Authores contorqueo. Suppono agens agere vniuniformiter difformiter, non per partes minimas, neque proportionales, sed per aliquotas: verbi gratia, per digitales, & simul disponere partem quandam digitalem alimenti, deinde aliam digitalem, vel minorem. Cur non aliquando continget vt alimentum per partes digitales dispositum non ita aliquando attenuetur, vt id quod dispositum non est ad formam viuentis, & manet sub forma panis sufficiens non sit ad conseruandam formam panis. Rem explico. Suppono minimum panis esse partem digitalem, & applicatam fuisse viuenti materiam panis habentem septem partes digitales cum dimidia. Suppono similiter viuens agere vniuniformiter difformiter per partes digitales. Tunc viuens primo disponit primam partem digitalem alimenti, deinde secundam, &c. quousque perueniat ad septimam, & dimidia restans manebit absque dispositionibus viuentis, deinde sine forma panis, quæ non poterit in illa conseruari. Dicant modò Hurtadus & Arriaga quid tunc fiet: Porro eodem modo premit hæc difficultas in vtraque sententia.

Respondere poterunt agens disponens materiam vniuniformiter difformiter per partes aliquotas digitales prædicto casu simul dispositurum partem vltimam digitalem cum extrema dimidia: partem digitalem, quia natura sua agit hoc modo, dimidiam aliam quia in eodem instanti, in quo pars præcedens dispositur manet sine forma panis ex defectu materie, & sine dispositionibus illius, ac proinde in eodem necessum est illam disponere pro formâ viuentis, ne materia detur sine forma, quod facile fieri potest cum absint dispositiones contrariæ potentes resistere. Sed eodem modo respondere poterunt asserentes agere vniuniformiter difformiter per partes proportionales ex natura sua, & in illo casu per accidens dispositurum simul partem aliquotam. Hæc in sententia quæ docet formam substantialem non viuentium requirere determinatam quantitatem; in nostra verò, quæ id negat, argumentum solutione non indiget.

Arguunt secundò Hurtadus & Arriaga. In prima generatione viuentis formam illius introducit simul in materia aliquota, & determinata. ergo agens disponit simul totam illam materiam. Probant consequentiam: si prius disponeret dimidiam partem illius, pars illa disposita non posset recipere formam viuentis, quia hæc requirit maiorem aliam materiam, neque retinere formam seminis, quia hæc non potest subsistere cum dispositionibus viuentis propriis seminis expellentibus. Deinde si dimidia pars

pars minimi ad formam viuentis requisiti, prius alia dimidia disponitur, sequitur formam viuentis produci in minori minimo, quia in eodem instanti, quo introducuntur dispositiones ad formam, introducitur forma; sed prius introducuntur dispositiones ad formam viuentis in minori minimo, quam in minimo: ergo forma producit in minori minimo.

11 Vitium hoc talem leue est: illud breuiter excutio. Nego sequelam. Ad confirmationem Respondeo: forma viuentis introducitur in eodem instanti, in quo introducuntur dispositiones illius, non in quacunque materia, sed in materia sufficienti illam recipere, ac proinde quando hæc sunt introductæ in materia minori minima non introducitur forma. Deinde concedere possem absolute formam, introduci in eodem instanti, quo omnes illius dispositiones peraguntur, quia tamen dispositiones illius sunt qualitates non tantum sub tanta intensione, sed etiam sub tanta extensione, implicat dari dispositiones viuentis in minori minimo, cum via ex dispositionibus sit extensio qualitatis per totum minimum, & integra quantitas, qua minimum constituitur.

12 Primum argumentum fortius vrget, sed Hurtadum & Arriagam asserentes agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, in illos illud conicio. Pono agens agere vniformiter difformiter per partes digitales, & formam viuentis introducendam requirere materiam habentem partes digitales: Tunc pars dimidia materiæ minimæ requisita ad formam viuentis haberet dispositiones ad hanc, & careret dispositionibus requisitis ad formam panis: ergo hanc non posset retinere cuius dispositionibus caret, & illam ex defectu extensionis recipere non valeret. Dicant Hurtad. & Arriag. quid tunc fieret. Et suum argumentum aperte dissoluit, interim tamen pro omnibus illud placet dissoluere.

13 Respondemus materiam seminis minorem minima requisita ad introductionem viuentis dispositam pro viuentis forma recepturam formam spermatis, quia forma viuentis introduci non potest ex defectu materiæ, ac proinde tunc forma seminis non expelletur forma viuentis, neque corruptetur ex defectu dispositionum, quia vt dixi Controuersia 1. Puncto 4. forma substantialis non dependet in secundo instanti conseruationis à suis dispositionibus, neque illi obstant dispositiones contrariæ, nisi quatenus impossibilem formam secum afferunt, quæ non adueniente præcedens forma cum illis cõseruari poterit, licet in statu violatæ, quia impeditur suas dispositiones producere.

14 Hurtado iam deuictio adhuc vires resumit Arriaga, nonnullique experientis aduersarios impetit. Desumit primam ex speciebus soni, videmus enim in vicina distantia æquæ ab omnibus audiri sonum, etsi vnus alio magis distet. Deinde in maiori distantia non æquæ ab omnibus auditur, vt patet in homine ligna scindente, cuius prius à longè videmus ictum, quam editum sonum audiamus: ergo sonus intra aliquam distantiam exiguam æquæ celeriter, & intensè producit species sui, in alia verò maiori tardius suas diffundit species, quæ distantia aliquotæ sunt, & non proportionales: ergo agens vniformiter difformiter operatur per partes aliquotas, & non proportionales.

15 Hanc experientiam docet Arriag. non posse alio modo explicari, si tamen ab actu ad potentiam consequentia valet planè fallitur: illam enim facile explico. Assero species soni contrario carere, ac proinde in eodem instanti produci in tota sphæra actiuitatis agentis, vnde prouenit, vt omnes, qui intra illam sphæram continentur, eodem tempore sonum audiant, sicut omnia corpora, quæ sunt intra sphæram actiuitatis solis eodem instanti illuminantur, quod autem à longè prius videatur ictus, quam audiat sonus, idè est, quia color, & lux maiorem habent actiuitatis sphæram, quam sonus, & idè ille qui à longè videt est intra sphæram actiuitatis lucis, & coloris, non verò intra sphæram actiuitatis soni: postea verò mouetur aer, qui est subiectum soni, & magis approximatur homini qui ictum videt, quæ approximatione constituitur homo intra sphæram actiuitatis soni, & illum per receptionem specierum valet sentire.

16 Hæc est ratio experientia adductæ, quæ sententiam Arriagæ nullo modo potest probare, quia sonus eodem tempore percipitur per maximum loci spatium, sæpè enim per vnus miliaris circuitum eodem tempore ab omnibus auditur, & breuissimum est spatium, quo successiuè percipi-

tur, & sæpè nullum, quod signum euident est in instanti diffundi species illius per totam sphæram, in qua sub vna eademque indiuisibili approximatione potest produci.

Secundam experientiam desumit Arriag. ex luce solis, quæ si continenter decreveret iuxta maiorem à Sole distantiam, dum ad nos accedit, prope infinitum decreuisset, quia sunt prope infinita puncta inter nos, & solem, cum tamen illam videamus ad nos cum notabili intensione peruenire, non dicendum est ita continuo decreuisse. Respondeo per tot indiuisibilia lucem solis ad nos peruenientem decreuisse, quot sunt puncta inter nos, & solem, cuius opusitum Arriag. non conuincit.

§. III.

De duorum recentiorum expendantur placita.

18 Pro sententia diminuentem intensiorem per partes proportionales à posteriori à nonnullis argumentum desumitur: si intensio decreveret per partes proportionales sequitur dari proportionalem extra aliquotam, quod admitti nequit, quia de ratione proportionalis est, cum aliis aliquotam componere, & in illa includi. Probat sequelam: si pars proportionalis est intensæ vt octo, & alia immediata vt septem, aliaque vt sex &c. intensio vt octo est in parte proportionali tantum, & non in aliquota: ergo datur proportionalis intensæ vt octo, separata ab omni alia, seu intensio vt octo partis proportionalis cum nulla alia vnita secundum illam rationem extensionis, quia nulla alia est intensæ vt octo. Sic arguitur de parte proportionali intensæ vt septem, quæ secundum illam intensiorem cum nulla alia potest continuari: non cum subsequenti, quæ tantum est intensæ vt sex, non cum præcedenti, quæ est intensæ vt octo, ac proinde cum nulla, quia nulla est eiusdem intensiorem cum ipsa.

19 Nouus nescio quis argumentum est meditatus, cui visum fuit efficax in prima parte proportionali: non verò in sequentibus quapropter rem ita composuit. In prima parte subiecti producit pars qualitatis æquæ intensæ per partem aliquotam extensionis, nē detur proportionalis extra aliquotam in aliis verò decrescit qualitas per partes proportionales, quia primā parte aliquota intensæ vt octo, proportionalis immediata intensæ vt septem vnitur cum prædicta antecedenti, septimus enim gradus caloris existens in parte tantum intensæ vt septem vnitur cum septimo existenti in parte præcedenti intensæ vt octo.

20 In hunc recentem insurgit alius doctrinā nobilis, & clarus ingenio, illūque insignis inconsequentia damnat, & præcedens argumentum magnificat, sed quod iure recentem inconsequentia deferat, & qua ratione tanti argumentum esset clarè explicabo. Sic arguit: si immediatè post primam, aliquotam qualitas proportionalis decrescit, sequitur partem proportionalem intensam vt septem immediatam aliquotæ intensæ vt octo esse extra omnem aliquotam; patet consequentia: proportionalis intensæ vt septem est extra subsequentem intensam vt sex, & extra antecedentem intensam vt octo: prima pars admittenda est in doctrina illius recentis. Secunda probatur: pars intensæ vt septem adæquatè distinguitur ab antecedenti intensæ vt octo: ergo est extra illam. Facilis est solutio, si dicas partem intensam vt septem esse extra intensam vt octo, non tamen esse extra omnem aliquotam, sed intra partē aliam aliquotam compositam ex ipsa, & ex parte aliquota antecedenti.

21 Non latuit hæc solutio acutum recentem, contra quam sic arguit. Pars proportionalis non potest cum aliquota proportionalem componere, quia id quod resultat ex determinato, & indeterminato est indeterminatum: ergo non potest esse pars aliquota, quæ intrinsecè determinationem dicit. Deinde quia aliquota est vtrique terminis finita, & determinata: ergo si illi vniretur pars indeterminata: indeterminata maneret, & non aliquota. Tertiò quia fieri nequit adhuc de potentia absoluta, vt parti determinatæ fiat additio indeterminata, cum enim hæc sola produceretur iam ex parte actionis, & ex parte termini aliquod daretur indeterminatum.

22 Quantis peccat discursus! prima ratione validissimæ incipiant impugnationes. Asserit nō posse ex proportionali, & aliquotā partem aliquoram componi. Rogo hunc recentem, an aliqua pars proportionalis detur in continuo necesse neget, destruit suppositum questionis: si affirmat: ergo pars proportionalis est in aliquota, quod ipse propugnat: ergo

ergo aliquota componitur ex proportionali, & aliis com-
partibus; ergo recte potest proportionalis aliquotam com-
ponere. Dices proportionalem posse aliquotam compo-
nere simul cum aliis proportionalibus, non verò cum ali-
quota. Egregie sanè! Arguis ex determinato, & indeter-
minato non potest determinatum confurgere, & dices ex
duobus indeterminatis posse determinatum coalescere.
Deinde sume tibi quamlibet partem aliquotam, & mente
ab illa proportionalem deme, id quod remanet aliquotum
est, quod cum proportionali dempta partem aliquotam
componebat: ergo ex proportionali, & aliquota aliquota
componitur. Res est luce clarior.

23 Venio ad secundam partem, quã docet partem aliquo-
tam mansuram indeterminatam, si illi addatur aliquid in-
determinatum, cui facile ex dictis supra respondeo. Si-
cut enim ex determinato, & indeterminato determinatum
componitur, sic indeterminatum determinato adiunctum,
simul cum illo fit quoddam determinatum, ac proinde
pars indeterminata determinatæ vnita simul cum illa de-
terminata fieret habens vltimum terminum, quo tota
pars composita clauderetur, quod necessariò accidit in
quacumque extensione, quæ non incipit à parte aliquota,
sed à parte proportionali, in qualibet enim aliquota dan-
tur plures proportionales spatium successiue occupantes:
ergo antequam à primo puncto extensionis perueniamus
ad percurrendum aliquotam, debemus proportionalem
pertransire: ergo in continuo prius est pars proportio-
nalis, quam aliquota, si ab illius initiatio incipiam, ergo in
quacumque aliquota, versus terminum est vnita propor-
tionalis aliquotæ, cum qua aliam aliquotam seu totum
constituit.

24 Haud fortius est tertium fundamentum: asserit non
posse fieri adhuc de potentia Dei absoluta, vt proportio-
nalis produceretur sola, daretur iam aliquid indetermina-
tum ex parte termini, & ex parte actionis. Respondi iam
hanc partem produci vnitam anteriori, qua vnione deter-
minatam constituit: sed insto: pars proportionalis datur
& producitur; ergo per actionem proportionalem: ergo
eodem modo potest inferri dari aliquid indeterminatum
ex parte actionis, & ex parte termini. Dices proportio-
nalem produci simul cum aliquota. Bellè sanè, sed cur non
diceret propugnator huius modi philosophandi partem pro-
portionalem intensam vt septem produci cum anteriori
aliquota intensam vt octo, cum qua aliquotam constituit, &
ita non produci solam? Secundo Respondeo partem illam
proportionalem productam illiusque actionem vniri parti
aliquotæ termini, & actionis immediatè precedenti, ac
proinde nunquam dari partem proportionalem actionis,
seu termini separatam à parte aliquota.

25 En hunc dicendi modum solum omnibus obiectioni-
bus, quibus impugnabatur, quem ego ex alio capite longè
diuerso reuicio. Eadem est ratio desumpta à priori vt agēs
agat vniformiter difformiter per partes proportionales in
prima parte aliquota sub ecti, ac in reliquis, & ex alio ca-
pite non sequitur proportionalem esse extra aliquotam ex
eo, quod in prima aliquota agat vniformiter difformiter
per eius proportionales: ergo eodem modo ager in omni-
bus partibus. Prima pars antecedentis patet, quia ratio
agendi vniformiter difformiter per proportionales in par-
tibus distantibus est maior approximatō, quam habet vna
proportionalis respectu alius, sed in priori aliquota vna
proportionalis est approximatior alia proportionali: ergo
eadem est ratio agendi vniformiter difformiter in priori
aliquota, ac in aliis.

26 Secunda pars antecedentis videlicet non sequi propor-
tionalem esse extra aliquotam, ex hoc agendi modo indi-
get probatione, quam vt præstem pono partem intensam
vt octo posse vniri secundum omnem intensiōem parti
intense vt septem eiusdem qualitatis existenti in parte
immediata subiecti, quod facile ex mea sententia non cō-
stituent subordinationem graduum probare potero. Qui-
cumque gradus quem tu octauum appellas qualitatis in-
tense vt octo est eiusdem rationis cum alio quocumque
gradu extensionis vt septem existens in parte immediata
subiecti: ergo omnes octo gradus poterunt vniri cum om-
nibus septem immediate subsequētibz. Dices posse
vniri omnes diuise sumptos non tamen collectiue, quia
vnitis septem gradibus partis intense vt octo cum aliis
septem partis intense vt septem, iam octauus, qui reman-
et in priori parte non inuenit alium in sequenti cum quo

vnitur. Sanè castissimum connubium meditaris hanc gra-
dum vnionem, cum dicis non posse duplicem gradum in-
tensionis vt octo vniri gradui intensiōis vt septem, sed
profectò falleris, nulla est enim ratio propterquam quili-
bet gradus huius intensiōis, non possit vniri cum pluri-
bus intensiōis subsequētibz, sicut in intensiōe vnus gra-
dus non solum potest vniri alij existenti in eodem subie-
cto, sed omnibus aliis, quibus subiectum est commune, de
facto contingere, quam plurimi autumant. Omitto com-
mune refugium partium infinitarum proportionaliū, quas
se mutuo posse correspondere singulas singulis in quocum-
que composito, etiam si vnum alterum in aliquotis exce-
dat communiter affirmant Aristotelici, quia vnum infinitu-
m aliud excedere non potest.

Hoc fundamento præiacto sic arguo iuxta dicendi mo-
dum, de quo nuper agebam. Potest constitui pars aliquo-
ta constans ex vna proportionali vt octo, alia vt septem,
alia vt sex &c. ergo potest aliquota componi ex propor-
tionalibus omnibus inæqualiter intensi: vt ergo & conti-
nuo consequens illatum iuxta prædictum modum: in passu
vnus vnusque, verbi gratia, tantus producitur calor æquè in-
tensus in primo palmo, postea verò decrescit qualitas per
omnes proportionales: assigno ergo palmum secundum
extensio qualitatis per illum diffusam partem aliquotam cō-
stituit, & est inæqualiter intensam per omnes proportio-
nales: ergo datur pars aliquota per omnes proportionales
inæqualiter intensam: ergo sicut hoc contingit in secundo
palmo potest etiam in priori contingere, quin detur in ali-
quo illorum pars proportionalis extra aliquotam. Conful-
to dixi, assigno secundum palmum, non diuido, quia si il-
lum diuiderem diceret iuxta doctrinam supra traditam
primam partem illius palmi scilicet digitalem fore æqua-
liter intensam secundum omnes proportionales: adeo tan-
tum illum mente ab alio præcindo in quo præciso sine
villo respectu ad palmum præcedentem non inuenio pro-
portionalem extra aliquotam, etiam si nihil illius sit æquè
intensum.

Concludo ex dictis non fore proportionalem extra ali-
quotam, etiam si agens agat vniformiter difformiter per
partes proportionales, in prima parte aliquota, & in subse-
quentibus, quia intensio vt octo, etiam si tantum reperit-
tur in parte proportionali, vnitur intensiōi vt septem, &
intensiōi vt sex, & aliis immediatè subsequētibz, cum
quibus aliquotam constituit intra quam continetur. Ad
argumentum in forma respondeo, distinguendo conse-
quens: ergo pars proportionalis est extra aliquotam æqua-
liter intensam secundum omnes proportionales in ipsa
contentas, concedo consequentiam: est extra aliquotam
inæqualiter intensam secundum proportionales, quas con-
tinet, nego consequentiam.

Obiicies intensio vt octo tantum reperitur in vnica
parte proportionali: ergo pars proportionalis intensa vt
octo poterit assignari, & erit determinata, quod est contra
rationem partis proportionalis. Respondeo nullam partem
posse assignari adæquatè intensam vt octo, neque posse
dici intensio vt octo informat hanc partem adæquatè, quia
cum qualibet pars proportionalis includat in se alias infi-
nitas, quarum vna habet intensiorem calorem, alia non
potest esse æquè intensa secundum omnes, quas in se con-
tinet, ac proinde non potest esse adæquatè calida vt octo.
Secundò pars calida vt octo tantum poterat esse illa, quæ
est immediata agenti, sed nulla potest esse adæquatè agen-
ti immediata, quia cum habeat prius, & posterius, inter
posterius, & agens mediat prius: ergo nulla potest esse
adæquatè intensa vt octo.

Rem totam cape in approximatione vnus corporis ad
aliud. Pone tibi lignum applicatum. Hæc approximatō
ligni decrescit per partes proportionales, quin vna pro-
portionalis sit extra aliquotam, sed in aliquota, cuius om-
nes proportionales in ipsa incluse inæqualiter à te distat:
ergo eodem modo intensio poterit decrescere per partes
proportionales, quin reperitur proportionalis extra ali-
quotam, sed intra aliquotam quarum omnes proportio-
nales inæqualem intensiōem recipiant. Approximationem
ligni decrescere per partes proportionales euident est,
quia cum omnes partes proportionales ligni successiue
spatium occupant, vna prior alia, posterior distat per to-
tum spatium, per quod distat prior, & in super per spatium
proportionale quod prior occupat.

Dices, maiorem, & minorem approximationem, &
distantiam

32 distantiam in ligno esse eiusdem omnino rationis; sunt enim partes presentie omnino aequales quin intrinsece una excedat aliam. Intensio autem maior, & minor inter se differunt, & intensio maior superat in gradu sibi intrinseco. Video rationem disparem, nihilominus rem explicat, & probat exemplum a me adductum. Sicut enim in maiori applicatione concipimus excessum aliquem, quem in minori non reperimus, & hunc decrecentem percipimus per singulas partes proportionales, quin apprehendamus proportionalem extra aliquotam, recte inferitur non argui ex accretione, & diminutione per singulas proportionales fore aliquam extra omnem aliquotam. Deinde sicut accretio, & decrecio extrinseca maioris, & minoris approximationis contingit in presentis, quin reperiatur pars proportionalis huius extrinsecae accretionis extra aliquotam eiusdem: sic poterit contingere accretio, & decrecio intrinseca in qualitate per singulas proportionales, quin aliqua huius intrinsecae accretionis extra omnem aliquotam eiusdem reperiatur.

33 Inquires, casu, quo vnatur intensio vt octo partis proportionalis A, cum intensio vt septem proportionalis B, an indiuisibile intermedium sit habitum intensiorem vt octo, vel vt septem. Respondeo vtrumque posse facile defendi, quia cum aliquis gradus partis intense vt septem sit vnendus duobus gradibus intensi vt octo, poterit vniri distinctis indiuisibilibus vnitiis, & tunc tot erunt indiuisibilia vnitiua in indiuisibili intermedio, quot sunt gradus in parte intensa vt octo. Poterit insuper illis vniri per idem omnino indiuisibile vnitiuum terminatum ad duos gradus partis intense vt octo, & ad vnum partis intense vt septem, & tunc indiuisibile tantum erit intensum, vt septem, quia non habebit plura indiuisibilia intensiora, quam sunt gradus in parte intensa vt septem.

34 Ne mireris me dixisse reperiri posse plura indiuisibilia vnitiua intensi in indiuisibili quantitate, quam sunt gradus in altero extremo, addo non repugnare ex ratione modi vtrumque extremum esse tantum intensum vt quatuor, & indiuisibile intermedium esse intensum vt sex, vel vt octo per additionem vnus vnitiui ad aliud, quia possunt gradus extremorum vniri inter se non tantum vnione terminata vnus gradus ad aliud, sed pluribus vnionibus eiusdem indiuisibilis gradus existentis in hoc extremo terminatis ad plures gradus existentes in altero. Rem proba, & explico. Pono hanc partem quantitatis habere quatuor gradus caloris A, B, C, D, & aliam quatuor alios, A, B, C, D. Poterit gradus A vniri gradui A per indiuisibile receptum in puncto quantitatis, & gradus B vniri gradui B per aliud vnitiuum, & sic gradus C, & gradus D: quibus vnionibus factis vtrumque extremum, & indiuisibile intermedium aequalem habebunt intensiorem. Postea vero sine accretione intensiorem partium poterit gradus A huius extremi vniri gradui D alterius extremi per aliud indiuisibile vnitiuum subiectatum in indiuisibili intermedio quantitatis, quia vnione indiuisibile quantitatis erit intensum vt quinque, & extrema tantum vt quatuor. Deinde idem gradus A poterit vniri per aliud indiuisibile quantitatis subiectatum in eodem indiuisibili quantitatis gradui C, & iam indiuisibile quantitatis erit intensum vt sex, & sic rursus per aliud indiuisibile poterit vniri gradui C, & per aliud gradui D, quibus crescit intensio indiuisibilis quantitatis non crescente extremorum intensiorem. Idem dicito de gradibus B, C, D, respectu aliorum quorum vnione poterit indiuisibile quantitatis longe intensiorem vincere extremorum qualitatem.

35 Dixi non repugnare ex ratione modi, ac proinde affirmo saltem supernaturaliter posse contingere, & tamen naturaliter accidere inficior, quia illa intensio maior in indiuisibili, quam in vtroque extremo a nullo agente produci valet, non ab altero extremo, quia nullum agens producit qualitatem intensiorem, quam in se habet, non ab agente extrinseco, quia hoc producit vniformiter difformiter secundum maiorem, vel minorem applicationem, & dari nequit agens diuisibile, quod secundum aliquam, quod diuisibile sui sit magis applicatum indiuisibili parti, quam alteri eiusdem extremo: ergo tantam intensiorem producit in extremo, quam in indiuisibili vnitiuo illius. Deinde do esse magis applicatum indiuisibili, quam cuiuslibet extremo: hic excessus applicationis tantum est indiuisibilis, ac proinde ad productionem vnus tantum indiuisibilis qualitatis conducere possit.

35 Vltimo aduerto me in hac re locutum fuisse cum Aristotelicis, qui partes proportionales appellant indeterminatas, quia continui compositionem iuxta illorum modum loquendi suppono, quem in quacumque opinione falsum iudico, quia in rerum natura nihil est indeterminatum, neque vagum, seu quod determinatum non sit, sed tantum pars proportionalis dicitur indeterminata, non quia quacumque in indiuiduo determinata non sit, sed quia ex conceptu partis proportionalis vt sic, non significatur determinata quantitas, sicut significatur in palmo, vel vlna, quia ablata portione aliqua ab hac proportionali quae remanet eodem modo dicitur proportionalis pars, ablata autem quacumque portione ab hoc palmo, id quod remanet palmus non est.

S. IV.

Duo alia argumenta expenduntur.

36 **A**lia mihi suborta fuit cogitatio, quia non leuiter propendebam ad affirmandum, agens agere per partes proportionales vniformiter difformiter. Sic illam explicatio: Argumentumque ad hanc conclusionem probandam expendo. Agens producit tantam intensiorem sub hac tantum indiuisibili approximatione: ergo agit vniformiter difformiter per partes proportionales: tenet efficacissime consequentia, quia si ageret vniformiter difformiter per partes aliquotas eandem intensiorem produceret intra diuisibilem approximationem maiorem, vel minorem quae reperiretur in partibus contentis inter aliquotas inaequaliter distantibus. Antecedens proba. Agens calidum vt quatuor tantum producit calorem vt quatuor in passo aequè denso, vel raro, omisso modo opinionem asserentem agens praenimia densitate posse producere in passo raro non penetrato tantum quantum in se habet, quando est indiuisibiliter penetratum cum illo, sed penetratio dicit hanc indiuisibilem approximationem: ergo calidum vt quatuor tantum producit calorem vt quatuor sub indiuisibili approximatione. Maiorem omnes admittunt: Minor per se patet, quia si duobus corporibus penetratis vnus per minimum indiuisibile moueatur altero immoto, omnes partes, & indiuisibilia illius amittent approximationem, quam antea habebant: Agens vero non producere, nisi sub hac indiuisibili approximatione tantam intensiorem, suadetur facile, quia ablata penetratione maior approximat, quae potest esse, est immediata. Agens vero non producere tantam intensiorem quantum in se habet in passo immediato per se patet, alias in infinitum protenderetur lux producta à luminoso, quia tantam produceret intensiorem quantum in se habet in parte immediata, & hac in alia, &c.

37 Rem accipe: Calidum vt quatuor tantum producit calorem vt quatuor sub hac indiuisibili approximatione, nempe sub penetratione, quae est omnium maxima: ergo tantum producit calorem vt tria sub alia indiuisibili approximatione, idem dico de calore vt duo; ergo non agit vniformiter difformiter per partes aliquotas, quia si per has ita ageret sub diuisibili approximatione, quae magis, & minus reciperet, eandem indiuisibilem intensiorem produceret.

38 Vt primò hae cogitatio mentem occupauit, maximo pere arripit, sed re attentè inspecta non premor argumento. Respondeo principium efficiens vniformiter difformiter per partes aliquotas producere tantam intensiorem sub diuisibili approximatione respectu aliquarum partium contentarum in parte aliquota, non verò totius partis aliquotae in qua producit aequalem intensiorem, exempli gratia: Hoc agens calidum producit quatuor gradus caloris in primo palmo immediato, si palmus immediatus habeat minorem aliquam approximationem, quam habet quando est immediatus quantumvis illa minima sit, iam agens non produceret calorem vt quatuor in toto illo palmo, quia si palmus separatur ab agente per partem aliquam quantumvis exiguam, iam totus ille non remanet intra sphaeram, in qua agens producit aequalem intensiorem, quia tanta pars palmi, quantus fuit motus, vel quanta fuit distantia per quam motus fuit factus constituitur extra distantiam palmarem, in qua agens producit calorem aequè intensum: ergo agens non producit calorem aequè intensum, quantumvis agat vniformiter difformiter per partes aliquotas

aliquotas in parte aliquota adaequata sub approximatione recipiente magis, & minus, sed sub hac indiuisibili in tota parte adaequate sumpta, & sub diuisibili in aliquibus partibus illius. Hoc quidem, continget in passo penetrato, quod si sit palmare, & penetratur cum agente palmari, in totum illud aget quantum in se habet, si verò penetrationem amittat per partem aliquam valde exiguam, agens produceret quantum in se habet in partibus penetratis, non verò in illa, quae per amissionem penetrationis constituta est extra sphaeram diuisibilem in qua calidum ut quatuor calorem ut quatuor producit.

39 Ad illud, quod additur penetrationem consistere in indiuisibili, Respondeo hanc numero penetrationem, & penetrationem adaequatam huius palmi cum illo indiuisibili consistere: non verò penetrationem inadaequatam palmi ad palmum, quia praesentis respicientibus diuersa spacia possunt partes huius palmi penetrari cum his, vel illis partibus alius palmi existentis semper in eodem spatio.

40 Posses instare, indiuisibile quantitatis (demus hoc mente praesens a reliquis, vel re iuxta Zenonis sententiam) calidum ut quatuor tantum producat calorem ut quatuor in indiuisibili penetrato & non immediato: ergo tale indiuisibile non producat eandem intensiorem per spatium diuisibile: ergo non agit vniuniformiter difformiter per spatium aliquorum. Respondeo indiuisibile praesens a partibus adhuc penetratum cum passo forsan non producturum quantum in se habet ratione paruitatis materiae, dato tamen totam suam intensiorem in passo penetrato, & non in immediato producere; tantum infertur agens indiuisibile non agere vniuniformiter difformiter per partes aliquotas, quia cum indiuisibile sit indiuisibile habet sphaeram ad tantam intensiorem, non verò agens diuisibile, quod sphaeram potest habere diuisibilem ad eandem intensiorem, iuxta illius diuisibilem naturam. Hae sententia Zenonis si iuxta illam indiuisibile potest realiter separari ab aliis. In sententia verò Aristotelis quantumvis indiuisibile mente praesens realiter est coniunctum cum partibus, a quibus indiuisibiliter procedit actio ab indiuisibili simul proueniens.

41 Aliud occurrit difficile argumentum a posteriori desumptum in sententia Aristot. contra modum agendi vniuniformiter difformiter per partes aliquotas. Do illud: sequitur ex hoc modo agendi extensionem non posse fieri successiue, adhuc per minimam partem proportionalem temporis, quia in qualibet harum sunt infinitae proportionales: ergo si in qualibet proportionali temporis extenditur successiue qualitas, extenditur per infinitas aliquotas. Probo consequentiam. Si agens agit vniuniformiter difformiter per partes aliquotas quocumque qualitas acquirit intensiorem, illam acquirit in parte aliquota subiecti, quia simul necessarium producenda est tota extensio qualitatis in parte subiecti, quae aequalem respicit intensiorem: ergo si per infinitas partes acquirit qualitas in qualibet nouam extensionem, acquirit infinitas extensiones aliquotas: ergo qualitas erit infinite simpliciter extensa, si illius extensio sit successiue, & continuè in minima parte proportionali temporis.

42 Totam illationem huius argumenti legitimam esse existimo: illam tamen concedere nullum esse inconueniens nonnullis existimabitur; sed ex illa posse arguere; Extensio non potest produci successiue: ergo non poterit produci continuè, seu in mensura continua: ergo non poterit produci in parte temporis, quod non concedes: Probo consequentiam. Productio facta in parte temporis est essentialiter successiua, quia pars temporis essentialiter habet prius, & posterius, & est essentialiter continua, quia essentialiter dicitur uniones partium, alias non esset pars diuisibilis, sed purum indiuisibile, seu eorum aggregatio: ergo productio facta in tempore est continua, & successiua, sed extensio non potest produci continuè & successiue: ergo non potest fieri in tempore. Respondeo productionem factam in tempore essentialiter esse successiuam extrinsecè, & ratione mensurae, in qua fit, hoc est, fieri in mensura successiua non tamen includere successionem intrinsecam, hoc est fieri vnam partem priorem alia, quia sicut actio in diuisibilis terminum indiuisibilem respiciens, v.g. productio Angeli fieri potest in tempore diuisibili habente prius, & posterius, & tamen ipsa fiet tota simul, sic actio diuisibilis potest ex parte sui fieri sine ordine prioris, & posterioris tota simul in mensura habere prius, & posterius.

Dico primò qualitatem in primo instanti, quo subiectum incipit illam recipere necessarium extendi per partem aliquotam subiecti, & intendi per intensiorem aliquotam in qualibet parte proportionali subiecti. Hae conclusio non potest inter Aristotelicos dubitari, quia si in illo instanti extenderetur per partem proportionalem subiecti, vel intenderetur intensiorem proportionali in aliqua parte, daretur in illo instanti intensio, vel extensio proportionalis qualitatibus separata ab aliquota, quia in illo instanti nulla datur qualitas praeter illam, quae in ipso producit: ergo si illa est tantum proportionalis absque aliquota remanebit.

Posses obicere nos dixisse intensiorem ut octo vnius partis proportionalis subiecti posse vni cum intensiorem ut septem alius proportionalis, & sic cum aliis partem aliquotam componere: ergo etiam si daretur pars aliquota subiecti, quarum proportionales tantum haberent proportionalem intensiorem, possent haec proportionales intensiorem aliquotam componere. Respondeo negando consequentiam, vel distinguendo consequens. Possent aliquotam extensionem cum proportionali intensiorem componere, concedo consequentiam, Possent aliquam intensiorem aliquotam componere, nego consequentiam. Ratio est facilis. Ex duabus intensiorem existentibus in diuersis partibus subiecti non fit vna maior intensio, haec enim respicit indiuisibiliter subiectum omnino idem. Nos verò cum diximus intensiorem ut octo existentem in parte proportionali subiecti cum intensiorem ut septem vni instanti in parte immediata, & sic cum aliis ad aliquotam componendam, locuti sumus de aliquota extensione, quae fit partibus existentibus in diuersis partibus subiecti, non verò de aliquota intensiorem, quia in mensura intensiorem qualitas ut octo in quacumque proportionali subiecti, vel indiuisibili constituitur, est aliquota, & non proportionalis.

Dico secundò: in mensura durationis suae diuisibili suae indiuisibili, potest qualitas extendi per partem aliquotam, & aliquotè intendi secundum illam partem subiecti, quae in prima mensura qualitatem receperat. Prior pars conclusionis probanda est ex virtute agentis, quae qualitate contraria deicitur, & in primo instanti corrupta, non est cur ad partem proportionalem subiecti deueni calesciendam adstringatur, quin suam actionem possit ad nouam aliquotam protendere, cum oppositum suadet maxima aliquorum agentium celeritas, quae singulis instantibus terminos qualitatis productae extendunt, & breuissimo tempore per longum spatium percurrunt. Eadem ratio posteriorem partem conclusionis suadet quum efficacius probabo conclusione sexta. Ex his duabus conclusionibus non infertur iuxta supradicta S. i. agens agere vniuniformiter difformiter per partes aliquotas, neque per proportionales. Pergo vterius.

Dico tertio. Agens agere vniuniformiter difformiter per partes proportionales. Hae conclusio probanda est partim ratione negatiua, partim positiua: ratione negatiua probatur ex solutione argumentorum, quibus intenditur probare agens agere vniuniformiter difformiter partes aliquotas, quae omnia proposui, & solui. Hoc praeterea fundamento, ratio a priori positiua maiorem vim habet ad probandum agens agere vniuniformiter difformiter per partes proportionales. Illam expendo inter quacumque proportionales successiue locum occupantes est maior & minor distantia ab agente: ergo erit maior, vel minor intensio effectus ab illo in ipsis producti. Probo consequentiam: ideo agens magis agit in hac aliquota, quam in illam, quia est illi propinquior, sed similiter quacumque proportionalis est propinquior agenti, alia sibi immediata, inter quam, & agens ipsa interiacet: ergo magis agit in ipsam, quam in aliam.

Dices partem aliquotam habere maiorem approximationem aliquotam, quae conducit ad intensiorem effectus, partem verò proportionalem non habere maiorem approximationem aliquotam, sed proportionalem respectu partis proportionalis subiecti immediate, quae maior approximatō non conducit ad effectus intensiorem. Contra sic argumentor. Maior approximatō aliquota deferuit ad maiorem

maiores intensiōnem aliquotam: ergo maior approxima-
tio proportionalis deferuet ad maiorem intensiōnem
proportionalem, eadem enim est à priorivtriusque approxi-
mationis ratio, cum proportionē maioris approxima-
tionis aliquotæ ad maiorem intensiōnem aliquotam, & mai-
oris approximationis proportionalis ad maiorem inten-
siōnem proportionalem.

49 Dices hanc esse naturam agentium vt actione decre-
scent, posita maiori distantia aliquota, & non posita ma-
iori distantia proportionali. Contra tamen, quia sine fun-
damento ad asyllum naturæ agentium recurrit, cum à po-
steriori tibi non innotescat, quia vt dixi nullum est argu-
mentum positum à posteriori sumptum, quod hanc con-
clusionem probet. Deinde ratio à priori oppositam suadet:
ergo huic standum est: & non illam obicere possumus re-
currentes ad naturam agentium, quam ex nullo capite ta-
lem esse coniectari valeamus.

50 Eandem rationem à priori expendo, & vrgeo, & pro-
bo agens non posse agere vniiformiter difformiter per par-
tes aliquotas, verbi gratia, per palmos. Sicut se habet in
approximatione, seu distantia primus digitus secundi pal-
mi ad vltimum digitum primi palmi, sic se habet vltimus
digitus primi palmi ad penultimum digitum eiusdem pri-
mi palmi: sed primus digitus secundi palmi minorem ca-
lorem recipit, quam vltimus digitus secundi palmi: ergo
vltimus digitus primi palmi minorem calorem recipiet,
quam penultimus eiusdem palmi. Maior per se patet, quia
sicut primus digitus secundi palmi distat ab agenti per
vnicum digitum magis, quam vltimus primi palmi, sic idē
vltimus distat ab eodem per alium digitum, magis, quam
penultimus eiusdem palmi. Minor negari nequit, quia
cum agens agit vniiformiter difformiter per palmos in se-
cundo palmo decrescit actio: ergo primus digitus secundi
palmi minorem intensiōnem habet, quam vltimus primi.
Consequentia à paritate raritatis desumpta à priori effi-
cax est.

51 Dicendum est quartò, intensiōnem secundum se decre-
scere proportionaliter: hoc est, intensiōnes duarum partium
proportionalium immediatarum, proportionaliter se ex-
cedere, & non aliquotè. Hæc conclusio inferitur necessariò
ex præcedenti, iuxta dicta §. 1. quam rursus probò. Si quæ-
libet pars proportionalis subiecti excederet aliam propor-
tionalem intensiōne aliquota, daretur qualitas infinitè in-
tensa secundum partes aliquotas in quocumque subiecto
ab agente extrinseco qualitatem recipiente. Consequens
est falsum: ergo antecedens. Consequentiam probò: excessus
fit secundum infinitas partes proportionales: ergo cres-
cit excessus secundum infinitas partes, si incipiamus il-
las percellere à quacumque parte aliquota distanti ab
agente versus illud: ergo si cresceret secundum intensiō-
nem aliquotam, in qualibet parte cresceret secundum in-
finitas intensiōnes aliquotas: ergo cresceret secundum in-
finitatem simpliciter infinitam.

52 Dico quintò: Aliquando augmentum extensionis qua-
litatis fieri poterit secundum partem proportionalem.
Hæc conclusio constat ex dictis §. 4. vbi probaui posse
addi aliquotæ parti partem aliam proportionalem, non ad-
dita aliquota: & ita de facto contingere in fine actionis
probabilius iudico, in quo antequam actio penitus subtra-
hatur, ita languescet, vt ad proportionalem extensionem
tantum se valeat explicare: trahor etiam ad hanc conclu-
sionem, vt concedere possimus alterationem continuè,
& successiuè posse extendi per aliquam temporis men-
suram.

53 Dico sextò: Quotiescumque qualitas denuò extendi-
tur ad quancumque partem subiecti, siue proportiona-
lem, siue aliquotam, producenda est aliquota intensio in
parte subiecti omnino nudi qualitate producenda, in qua
facta est noua extensio, & in omnibus aliis agenti propin-
quioribus. Prior pars conclusionis probanda est eadem ra-
tione, qua primam conclusionem probaui, quia si illo in-
stanti, seu illa mensura temporis, quæcumque sit, in parte
subiecti ad quam qualitas extenditur, produceretur pro-
portionalis intensio, daretur illa sine aliquota: cum inten-
sio talis partis non vniatur cum intensiōne aliarum in or-
dine ad intensiōnem maiorem faciendam, sed tantum in
ordine ad extensionem intensiōnis, quæ in partibus aliquo-
tis, vel proportionalibus supponitur. Posteriorē partem
conclusionis ex priori clarè infero. Agens in quacumque
mensura magis producit in parte propinqua, quam in di-

Franc. de Oniedo, Philosoph. Tom. 1.

stanti, sed in parte subiecti distantiori ad quam vltimò se
extendit actio, producit intensiōnem aliquotam: ergo
etiam producit aliquotam intensiōnem, & maiorem in
partibus sibi proximioribus. Huic posteriori parti non ita
firmiter adhareo, sicut priori propter argumentum, quod
iam propono.

§. VI.

Difficile argumentum expendo.

54 C Ontra posteriorem partem vltimæ conclusionis tra-
ditæ difficillimum moueo argumentum, non pro-
pter illam defendendam, de quo parum curarem: sed quia
nobis occasionem præbebit dilucidam explicandi doctri-
nam, & nonnulla tradendi omnibus difficultatibus hu-
ius materiæ valde vtilia. Diximus produci intensiō-
nem aliquotam in mensura proportionali, in qua extendi-
tur qualitas ad nouam partem subiecti: & hanc non solum
produci in parte subiecti, in qua noua fit intensio, etiam in
partibus anterioribus, ex quo inferri videtur produci infi-
nitam intensiōnem in partibus antecedentibus, seu præce-
dentibus illam, in qua fit vltima extensio qualitatis ali-
quotè intensa. Sequelam probò: Extensio successiuæ vel fit
continuè, vel non: si fit continuè, fiet per infinitas partes
temporis, in quarum singulis producenda est intensio ali-
quota in parte subiecti, ad quam fit extensio: ergo si in ei-
dem temporis mensuris intensio aliquota producatur in
omnibus partibus anterioribus, producentur infinitæ par-
tes aliquotæ intensiōnis in quacumque parte anteriori: er-
go omnes erunt infinitæ intense.

55 Si dicas intensiōnem non fieri continuè, sic arguo. In
mensura proportionali in qua fit extensio qualitatis ad
hanc partem subiecti, producit intensio aliquota in par-
tibus anterioribus: ergo in singulis proportionalibus qui-
bus fuit extensio interrupta, producta fuit in eisdem par-
tibus aliquota intensio. Probo consequentiam: Eandem
virtutem habuit agens ad producendam qualitatem in
partibus temporis proportionalibus, quibus extensio fuit
interrupta, atque in parte temporis, in qua extensio pro-
ducitur: imò magis potuit producere in mensuris præce-
dentibus extensionem, quam in mensura in qua fit exten-
sio, quia quo maior qualitas est producta ab agente, ma-
iorem virtutem impendit ad conseruationem qualitatis
antea productæ: ergo minorem poterit exercere in noua
productione, & minorem effectum de nouo producere va-
lebit: sed in mensura, in qua extensio producit, agens
producit in partibus anterioribus nouam intensiōnem
aliquotam: ergo in qualibet mensura præcedenti ipsam ex-
tensionem, seu in qualibet mensura, in qua extensio fuit
interrupta produxit qualitatem aliquotam in partibus an-
terioribus: sed mensuræ proportionales quibus extensio
fuit interrupta, fuerunt infinitæ: ergo agens producit infi-
nitæ partes aliquotas intensiōnis in partibus subiecti præ-
cedentibus partem, in qua fit extensio.

56 Concluderet illatio, si probaretur, agens continuè pro-
ducere intensiōnem in eisdem partibus subiecti indiuisi-
biliter sumptis præcedentibus partem, ad quam in men-
sura sequenti extenditur qualitas: cum verò dicendum
sit Controuers. 7. Punct. 6. & 7. intensiōnem non fieri con-
tinuè, nisi in partibus valde propinquis agentibus, nullo
modo tenet illatio, quia licet in omni mensura fuerit pro-
ducta aliquota intensio, & mensuræ fuerint infinitæ, cum
hæc aliquotæ intensiōnes non fuerint productæ in eadem
parte indiuisibili subiecti, non continuantur versus inten-
siōnem, & ita non possunt aliquotam simpliciter infinitam
constituere, neque ex eo quod continentur versus exten-
siōnem, inferitur aliquod simpliciter qualitatis infinitum,
quia versus intensiōnem habent tantum mensuram propor-
tionalem, & ex infinitis mensuris proportionalibus ex-
tensis non resultat necessariò extensio aliquota simpliciter
infinita.

57 Non contemnenda solutio, sed adhuc difficultas non
exhauritur. In parte immediata agenti intensio est cōtinua,
sed in illa parte producit intensio aliquota in mensura
proportionali, in qua qualitas extenditur ad nouam par-
tem subiecti: ergo eodem modo produceretur in aliis men-
suris proportionalibus præcedentibus extensionem, sed
mensuræ sunt infinitæ: ergo produceretur infinita exten-
sio in parte subiecti, in qua qualitas continuè inten-
ditur.

Qq

Quantis

57 Quantis premimur propter hanc partium infinitudinem defendendam. Neque fateri pudet hoc argumento premi, propriis enim viribus, & propriis debellor armis; hæc enim nullus hucusque dissoluit, neque mouit. Respondeo, omnem intensiorem illius partis in qua ab initio actionis, continuè producitur consummatam esse antiquam qualitatē extensio incrementum aliquid recipiat, ac proinde in mensura, in qua qualitas de nouo extenditur nihil produci in illa parte subiecti, in qua intensio est continua, & in illis mensuris proportionalibus, in quibus fuit continua intensio, tantum fuisse in singulis productam proportionalem intensiorem. Neque refert agens postea intensiorem aliquotam producere in mensura proportionali in partibus distantioribus subiecti, quia cum in primo instanti applicationis qualitatem valde intensam produxerit in parte propinqua, quam in secundo tenetur conseruare, non potest in eodem secundo aliam partem aliquotam de nouo producere, in reliquis verò partibus distantioribus, cum remissiore qualitate agens primo produxerit, postea potest intensiorem aliquotam in mensura proportionali producere.

58 Hæc sunt, quæ pro solutione præcedentis argumenti ex proprio penore alieno destitutus ministrare valeo, quæ si tibi omnino non placeant, posteriorem partē conclusionis non defendendam suscipias, sed dicito produci semper intensiorem aliquotam in parte subiecti in qua denuò extenditur qualitas, non verò in anterioribus. Ad illud quod adducitur agens in quacumque mensura intensiorem effectum producere in parte proximiori, quam in distantiori. Responde hoc verum esse, si computetur productio, & conseruatio partis anterioris cum productione posterioris, non verò si primæ productiones factæ in illa mensura solum conseruantur, quia hoc nulla ostendit experientia, neque ratio aliqua conuincere valebit, imò poterit optima negatæ partis adduci, quam ex doctrina tradita paucis accipe.

59 Agens in mensura præcedenti extensorem produxit qualitatem in partibus anterioribus, quam tenetur conseruare, dum per productionem nouæ partis qualitatis illam extendit: deinde per se loquendo eadem virtus requiritur ad producendum, quam ad conseruandum: ergo maiorem qualitatem producere valebit in parte subiecti, in qua nullam prius productam conseruare tenetur quam in alia, in qua non solum ad nouæ qualitatis productionem, sed ad antiquæ conseruationem debet attendere. Neque maior approximatō sufficit, ut antiquam qualitatem conseruet in parte anteriori, & æqualem aliam producat cum producenda in posteriori minus approximatā, satis enim approximationi datur, cum propter illam semper maior intensio in parte proximiori, quam in distantiori reperitur, etsi non in quacumque mensura, maior semper qualitas primo producat in parte proximiori, quam in distantiori.

PUNCTUM V.

De actione, & reactione.

§. I.

Difficultatis status.

1 Omne agens agendo repati Philosophi omnes vno ore pronuntiant, explicandum est quid reactio, quid verò repassio dicatur: *Reactio est actio proueniens ab agente, quod patitur à subiecto, in quod agit contrariam qualitatem illi, quam producit, in minori tamen intensione.* Repassio est passio agentis in subiectum, à quo patitur contrariam qualitatem in maiori intensione. Vno verbo. Mutua actio, actio & reactio dicitur; fortior dicitur actio, & remissior reactio. Et passio mutua (intelligit semper iuxta qualitates contrariè oppositas) passio, & repassio nominatur intensior passio, passio simpliciter dicitur, remissior verò repassio nominatur. Vnde agere, & reagere, pati & repati est mutuo agere, & mutuo pati secundum qualitates contrarias.

2 Dari reactionem inter agentia contraria tota tenet Philosophorum schola, quod tradunt Conimbr. de genere, q. 3. art. 3. referentes pro hac sententia D. Thom. Themisium Heruzum, & alios ex antiquis. Hanc conclusionem frequens demonstrat experientia, qua videmus, quod si cor-

pus calidum frigido applicetur, calidum aliquid amittere caloris, & acquirere frigiditatis, & frigidum aliquid caloris acquirere, & frigiditatis amittere. Idem ratio à priori manifestè probat. Corpus calidum habet virtutem agendi in frigidum: ergo etiā patitur ab illo agere in illud. Probo consequentiam. Passio in agente non est impeditum ad agendum in aliud subiectum, quia etsi corpus calidum per passionem frigiditatis aliquid caloris amittat, reliqui gradus manent cum virtute ad agendum: ergo poterit calorem producere in alio agere frigido, quod ex nullo capite est impeditum ad recipiendum calorem, actio enim ab illo dimanans intrinsecè in alio recepta impeditum non est ad hoc, ut ipsum passionem in se sustineat. Idem argumentum fieri potest de frigido respectu calidi.

Dubitari potest, an omne agens in agendo repatiatur. Multus est Arriag. disp. 3. sect. 12. ut probet non omne agens in agendo repati neque repassio esse de ratione agentis, & refert nescio quos suppressione nomine oppositis assertores, incognito tamen hoste pugnat Arriag. Communis sententia affirmat repassioem non esse de ratione agentis, ut patet in agente productiuo qualitatis contrario carentis. Ita docet Conimbr. supra art. 4. ex Arist. 7. Physic. c. 5. text. 35. quod probo à priori. Passio, quā ignis patitur, nullo modo potest illum iuuare ad agendum: ergo de ratione ignis ut agentis non est repassio seu reactio subiecti circa quod agit. Secundo, si calidum, & frigidum applicaretur, & Deus non concurreret cum frigido ad productionem frigiditatis, calidum naturaliter ageret in frigidum: ergo actio ex se non petit reactionem contrarij, neque connexionem habet cum repassioe agentis. Tertiò, si applicentur calidum & frigidum utrumque valde extensum, poterit totum frigidum esse intra spheram actiuitatis calidi, & calidum non esse secundum se totum intra spheram actiuitatis frigidi, quia frigidum minorem habet actiuitatis spheram, vel quia calidum est magis extensum: tunc pars vltima calidi ageret in frigidum, & non repatiatur: ergo potest dari actio sine reactione.

Vltimò si agens calidum applicetur frigido habenti minimum requisitum ad operandum non potest aliquid pati ab illo: ergo potest dari actio sine reactione, aut repassioe. Probo antecedens. Calidum, vel agit in frigidum, vel non agit: si non agit, dabitur actio frigidi sine reactione calidi. Si agit corrumpit aliquid frigiditatis: ergo frigiditas remanens nihil potest agere, quia iam est minor minima requisita ad operandum, antea enim erat minima requisita ad operationem: ergo datur actio calidi sine reactione frigidi: ergo datur actio sine vlla reactione, aut repassioe.

§. II.

Nonnulla expenduntur argumenta.

Obiicies primò: Agens calidum, & frigidum mutuo applicata, vel sunt virtutis æqualis, vel inæqualis: si sunt æqualia virtute neutrum agere, si alterum aliud superat, agens tantum excedens in aliud poterit agere: ergo nunquam potest dari actio & reactio. Respondeo in utroque casu utrumque agens posse agere in aliud, dicam enim Controu. 6. Punct. 3. frigidum minus fortè posse agere in calidum fortius, & in alio subiecto calido fortiori resistente, quia minori effectū producendo ab agente remissiori compensatur maior virtus fortioris agentis, facilius enim frigidum ut quatuor producit gradum vnum frigiditatis adhuc resistente calido, ut octo, quam calidum ut octo conseruat, vel producit septem gradus caloris contrarietentiam frigidi ut quatuor.

Obiicies secundo: Si potest dari mutua actio, & reactio, idem passum fore mouendum motibus contrariis, quia si ignis amittens octauum gradum caloris producit alium in aqua in eodem instanti, in quo frigiditatem recipit, poterit eundem in se producere, quia non maior virtus requiritur ad producendum calorem in se ipso, quam in alio: ergo in eodem instanti, in quo recipit frigiditatem, ab agente extrinsecò poterit in se ipso calorem producere. Dices in illo instanti non posse producere calorem, quia non potest expellere frigiditatem in illo instanti productam, nil enim potest produci, & expelli in eadem mensura. Contra tamen: ergo saltem in mensura sequenti poterit calorem in antecedenti amissum recuperare, & impedire productionem secundi gradus, vel potuit in prima mensura impedire productionem primi gradus frigiditatis, & vires impendere in conseruatione octauj gradus caloris in se ipso, quas

quas adhibuit ad producendum primum gradum caloris in alio subiecto.

7 Melius responde ignem non posse producere calorem in se ipso in instanti, in quo recipit frigiditatem ab alio, quod constat à posteriori, quia si posset in praesentia contrarij nouum gradum caloris producere, posset illum conseruare, quem amisit per introductionem frigiditatis, vel saltem in secundo instanti expellere primum gradum frigiditatis productum in primo, ita ut nunquam duplex gradus caloris remitteretur, cum verò non possit gradum conseruare, nec iam corruptum statim recuperare contrario praesente, signum est non posse alium producere. Rationem à priori huius conclusionis sic ostendo. Ignis in praesentia contrarij quando amittit octauum gradum caloris conseruat septem alios superfluit, & occupatus in conseruatione horum apud se ipsum non potest alium in se producere: in subiecto verò, in quo primum producit, nullum conseruat, quando verò secundum introducit, licet primum conseruet tamen minus in subiecto extraneo conseruat, quam in se ipso, quapropter potest magis de nouo producere. Ex his solutio patet ad cōfirmationem argumenti, dico enim non requiri maiorem virtutem per se loquendo ad producendum in alio subiecto, quam in se ipso, aliquando verò requiri maiorem virtutem ratione graduum productorum in se ipso, & non in alio, vel ratione virtutis iam exercitae circa se ipsum, & non circa aliud. Nec ex eo quod maior virtus requiratur ad conseruandum quatuor gradus, & vnum producendum in se ipso, quam ad producendum vnum in alio, inferitur absolute maiorem virtutem requiri ad producendum in se ipso quam in alio respectu eiusdem effectus, quia conseruatio quatuor graduum, & productio vnius respiciunt pro effectu quinque gradus caloris, productio verò vnius tantum respicit pro effectu vnicum gradum.

8 Obiicies tertio: Agens calidum applicatum subiecto frigido extenso producit prius, v.g. in primo instanti calorem in partibus propinquis, & postea in distantibus eiusdem, vel saltem maiorem intensiōem in propinquis, quam in distantibus: ergo partes distantes, quae in secundo instanti agunt in praecipuum contrarium agens, poterunt agere in partes sibi unitas proximiores agenti, & illis restituere intensiōem deperditam in instanti praecedenti. Probo consequentiam. Non maior virtus requiritur ad agendum in agens praecipuum non unitum, ac in partes propinquas sibi unitas: sed partes distantes agunt in agens praecipuum: ergo poterunt agere in partes eiusdem passi sibi unitas.

9 Hoc argumento vtuntur confutantes subordinationem graduum, quod tamen in sua opinione putant solui posse, iuxta quam dicunt partē passi non posse producere in parte immediata gradum caloris, quem potest in passu distanti, quia in hoc producendus est primus, vel secundus gradus, in parte verò immediata, si aliquis producendus esset debebat esse sextus, Vel septimus, qui longe perfectiores sunt secundo, vel tertio, ac proinde produci non possunt à parte producente imperfectiores alios. Admitto solutionem iuxta hanc opinionem, quae nonnullam adhuc habet difficultatem, quia maior illa perfectio effectus producenti in parte proxima compensari poterat maiori approximatione subiecti, nego tamen hoc argumento probari subordinationem graduum, sine hac enim claram, & adaequatam argumenti solutionem adhibeo.

10 Nego consequentiam, & rationem reddo cur partes distantes passi non possint agere in partes eiusdem passi sibi unitas, & possint agere in agens non unitum, & magis distans. Ad hoc ut calidum agat in aliud necessum est, ut habeat tantum excessum calorem determinatum respectu illius, in partibus verò passi unitis nulla datur, quae habeat tantum excessum respectu partis sibi immediatae, quantus requiritur, ut agens agat in passum ac proinde nulla potest agere in aliam: agens enim calidum hac proportionē calefacit subiectum frigidum, pono hoc fuisse frigidum vt octo, in prima parte producit calorem vt tria, in secunda vt duo, in tertia vt vnum, & nil in quarta. Quarta pars frigidi non potest agere in tertiam, quia tantum illam superat vnico gradu frigiditatis, quem tantum amisit, neque tertia in secundam, neque secunda in primam propter eandem rationem. Eadem tamen partes possint agere in contrarium agens, quod superant frigiditate determinata, & requisita ad agendum, licet enim, per se loquendo non requiratur maior virtus ad agendum in agens contrarium, quam in partem unitam eiusdem subiecti, tamen hic, & nunc par-

Franc. de Cuijeda, Philosoph. tom. I.

tes passi possunt agere propter rationem dictam in agens contrarium, non verò inter se ipsas remotiores in propinquiores agenti.

Obiicies quarto: Calidum vt octo producit calorem in passu frigido in primo instanti applicationis secundum omnes gradus caloris; ergo in illo instanti, in quo agit non reparitur, quia in instanti in quo omnes octo gradus concurrunt ad actionem nullus eorum potest expelli, aliis aliquis eorum produceret in instanti in quo expellitur, & consequenter in instanti in quo non est. Eodem modo potest argui in aliis instantibus. Respondet Arriaga ignem in aliquibus instantibus agere, in aliis verò cessare ab actione, in quibus reparitur ab agente. Datis morulis in alteratione, nescio quo fundamento hanc correspondentiam inter actionem, & passionem constituat Arriaga, quā veluti Mallei Virtuarius agens & passum moueantur. Melius respondeo, Calidum in primo applicationis instanti amittere gradum caloris, secundum quem non agit, ac proinde nunquam agere in frigidum, à quo possit provenire reactio secundum octauum gradum, quia actus gradus caloris amittitur in primo instanti applicationis, ac proinde nunquam applicatur calidum vt octo, sed calidum, quod immediatē antea fuerat vt octo. Idem dico de secundo instanti, in quo expellitur septimus gradus caloris, & actio tantum provenit à sex aliis remanentibus. Dixi subiectum in primo instanti applicationis amittere octauum gradum caloris, quod multi negant, & probabo postea §. 4. quod si non ita fieret, adhuc integra manebat solutio pro secundo instanti, & pro primo nulla esset necessaria, cum in illo non daretur actio, & reactio.

§. III.

Argumentum aliud proponitur, & soluitur.

Obiicies quintò. Si duo agentia contraria aere intermedio applicentur, tunc non poterit dari actio, & reactio, quia si hac daretur, aer reciperet calorem ab igne, & frigiditatem ab aqua: ergo duplici motu contrario moueretur, quod fieri nequit. Negant aliqui propter hoc argumentum actionem, & reactionem inter agentia non immediata, sed immeritò leui succumbunt oneri, quia posito aere inter ignem, & aquam aer, vel patitur ab igne, vel ab aqua, vel ab utroque, vel à neutro: si ab igne, medio illo poterit ignis agere in aquam: si ab aqua medio eodem poterit aqua agere in ignem: si ab utroque eodem medio ignis agat in aquam, & aqua in ignem: si à neutro ideo erit, quia ignis reperit in aere totum calorem, quem potest producere praesente aqua, & aqua totam frigiditatem, quam valet efficere igne resistente, si enim alteri agenti aer esset omnino dissimulatus in illum ageret: ergo ignis poterit agere in aquam medio calore reperto in aere, & aqua in ignem media frigiditate, quam in aere reperit. Dices alterum tantum agens: verbi gratia, ignem agere in aërem, & medio illo in aquam, aquam tamen non agere in aërem, ac proinde neque in ignem: unde et si datur actio ignis in aquam, non datur reactio aquae in ignem. Solutionem retundo. Ignis per se agat in aërem immediatum: ergo aer est dissimulatus igni: ergo poterit reagere in ignem: ergo non impedit reactionem aquae, potius ipsam aquam iuuabit, ut simul cum illo reagat in ignem: ergo quocumque mediante passu poterit dari actio, & reactio.

Affirmant aliqui aquam acturam in dimidiam partem aeris, & ignem in dimidiam aliam. Accommoda solutio pacis amico, non Philosopho, quam facile recitio. Ignis habet virtutem ad agendum in aquam distantem: ergo in totū aërem intermedium, si illi qualitate est dissimulatus: ergo agat in totū aërem. Dices impediri ab aqua ne agat in dimidiam partem aeris. Contra sic argumentor, aqua similiter habet virtutem ad agendum in totū aërem intermedium: ergo impedit virtutē ignis, si fortior sit illo, non solum in dimidia parte aeris, sed etiā in toto aere. Farcior aliquando ita posse attemperari virtutes agentium ut tēta distantia, vt quodlibet valeat impedire virtutem alterius in dimidia parte subiecti, vel alterum in tertia, & non ultra hoc autem semper contingere fundamento caret.

Respondet quidam Complutensis Thomista aërem mouendum esse duplici motu contrario in gradu remisso, neutro tamen summe intenso, quod absque inconuenienti fieri potest, sicut enim aer in eodem tempore habet quinque

Qq 2 gradus

gradus caloris, & tres frigiditatis, sic in eodem instanti potest illos recipere, & duplici motu contrario moveri. Apud solutionem, si aer intermedius omni qualitate nudus supponeretur, illa enim recte explicaretur quomodo in primo instanti applicationis medio eodem aere ignis posset agere in aquam, & aqua in ignem; si verò aer intermedius supponatur iam admixtus calore, & frigiditate quomodocumque attemperatis, vel aliqua harum qualitatū usque ad octauum gradum informatus, aptior alia excogitanda est, cum verò aer interiacens nunquā supponatur omni qualitate destitutus, nunquam prædicta solutio locum opportunū inuenire potest; quod si ita applicaretur cum in primo instanti calorem, & frigiditatem usque ad octauum gradum reciperet, in secundo supponeretur cum his qualitatibus, ac proinde prædicta solutio instantanea duratione functa, in hoc secundo instanti subsistere non posset.

15 Aërem iam informatum contrariis qualitatibus: v. g. quinque gradibus frigiditatis, tribusque caloris non posse in eodem instanti moveri duplici motu contrario quantumvis remisso sic probatur. Non potest ignis gradum quemdam caloris producere, & corrumpere alium frigiditatis, & aqua in eadem mensura indiuisibili producere gradum frigiditatis, & caloris corrumpere; ergo non potest in eodem instanti moveri subiectum duplici motu contrario. Antecedens probatur: non potest idem subiectum in eodem instanti amittere quemdam gradum caloris, & nouum alium eiusdem speciei recipere, simulque gradum quemdam frigiditatis deperdere, aliumque eiusdem rationis acquirere, quod naturæ lumine dissonum cuique cordato, etiam non Philosopho apparebit; cum enim factis his productionibus, & corruptionibus eiusdem speciei subiectum cum eadem intensione qualitatis permanere, ac antea, superfluum, & absque ulla ratione finguntur.

16 Fortis à priori huius solutionis impugnatio facile redditur. Aqua in hoc instanti non valet conservare quintum gradum frigiditatis in aere ab igne corruptum. Ergo non valet alium producere in eodem subiecto, eadem enim virtus requiritur ad conservandum, & ad producendum effectum eiusdem rationis; ergo aqua non valet frigiditatem producere in aere in illa mensura, in qua non valet frigiditatem iam productam conservare: ergo non potest mouere subiectum productione nouæ frigiditatis, dum illud mouet ignis productione caloris, & frigiditatis expulsiōne; ergo non potest idem subiectum simul moveri à duplici contrario motu, quantumvis remisso. Idem argumentum alio modo accipe. Agens frigidum in hoc instanti valet nouum gradum frigiditatis producere, ut contrarij supponunt, & corrumpere gradum caloris; ergo valebat conservare gradum antiquum frigiditatis, & impedire productionem gradus caloris corruptentis illum; ergo prius productum conservabit, & impediet productionem contrarij, quam nouum producat destruentem contrarium iam productum, quia magis determinatum est quodlibet agens ad conservandum, quam ad producendum, per se enim eadem ad utrumque requiritur virtus, & conservatio exigitur ab effectu producti, & productio nequit peti ab effectu producendo. Eadem argumenta eodem modo fieri possunt de agente calido.

17 Respondeo aërem intermedium mouendum esse vnico tantum motu ab illo agente, quod attendita resistentia contrarij, & qualitate producta in aere eiusdem rationis cum illa quam intendebat producere, intensiōnem aliam producere valebit. Rem tene: si aer esset calidus ut quatuor, & frigidus ut quatuor, & applicarentur calida, & frigida intensio ut octo, calidum ageret in talem aërem, quia est magis actiuum, & maiorem effectum producere & conservare valet in passo. Si verò aer esset calidus, ut septem, & frigidus ut vnum, & applicarentur agentia calida & frigida ut octo, frigidum ageret in aërem, quia licet absolute fortius sit calidum ut octo, nihilominus facilius producit frigidum secundum gradum frigiditatis, quam calidum seipsum caloris conservat, si verò aer sit calidus ut quinque, & frigidus ut tria, & agentia calida ut octo applicentur, neutrum ager in aërem intermedium, quia frigidum ex se minus actiuum minori effectu conservando intentum vinci nequit à calido maiori effectu conservando occupato, neque è contra.

18 Neque ex eo quod agens neutrum agat in aërem intermedium, actio, & reactio illorum impeditur, quia aer quia ratione calidus est tenebit se ex parte ignis, & ager in frigidum, & quia ratione frigidus est, tenebit se ex parte aquæ, & ager in ignem, & ita cum igne integrum agens constituet, & poterit simul cum illo agere in aquam, etiam in ipsum ignis nil agat, quia partialis agens non debet agere in aliud compartiale passo propinquius, ut agat in aliud. Eodem modo continget in aqua, cum qua aer quia ratione frigidus habebit se per modum partialis agentis, & cum illa totale constituet agens in ignem.

Obiicies. Idem aer non potest complere duo principia inter se contraria; ergo non potest tenere se ex parte ignis ad agendum in aqua, & ex parte aquæ ad agendum in ignem. Respondeo distinguendo antecedens. Idem aer non potest constituere principia inter se contraria, secundum eandem qualitatem concedo, secundum diuersas nego, quia calor existens in aqua est productius caloris, & frigiditas eandem informans, frigiditatem producere potest, neque propter commune qualitatū subiectum virtus minuitur aut impeditur.

S. IV.

Difficultas incidens.

Dubitant nonnulli, an in primo instanti applicationis agentis ad passum detur actio, & reactio, quibus affirmatiue respondeo, quia eadem est virtus ad agendum in primo instanti applicationis, ac in secundo, & agens non agit in instanti B, ex eo quod fuerit applicatum in instanti A, sed ex eo quod applicatum est in eodem instanti B, neque ulla est ratio quæ oppositam sententiam suadeat.

Authores afferentes agens nihil producere in primo instanti applicationis sic arguunt. Ponamus calidum ut octo applicari in instanti A calido ut quatuor, & frigidum ut quatuor. Tunc agens calidum ut octo nullum gradum frigiditatis poterit in illo instanti corrumpere; ergo nullum poterit caloris producere; tenet consequentia, quia ad hoc ut producat gradus caloris necesse est gradum frigiditatis corrumpere; antecedens probatur. In illo instanti applicatur subiectum frigidum ut quatuor: ergo supponuntur quatuor gradus frigiditatis; ergo in illo instanti nullus eorum poterit corrumpi, quia gradus qui in illo instanti corrumpetur non esset in illo instanti, ac proinde sequeretur in eodem instanti esse calorem ut quatuor, & non esse calorem ut quatuor in eodem subiecto.

Egregia equiuocatio, quæ plures alias acutos recentes fecerit: fallaciam detego. Aliud est agens calidum corrumpere aliquid frigiditatis subiecti in illo instanti, in quo applicatur, aliud corrumpere in eodem instanti aliquid gradum ex his, quos habet in illo instanti, in quo applicatur: hoc posterius manifestè repugnat propter rationem dictam: non illud prius quod iam explico. Demus hoc agens calidum ut octo applicari passo in instanti B. Inquiri quot gradus frigiditatis habuerit passum in instanti A, præcedenti ipsam applicationem? Supponamus habuisse quatuor frigiditatis & quatuor caloris. Tunc agens in instanti B, quo primo applicatur producit quintum caloris, & expellet quartum frigiditatis, ac proinde non applicabitur calidum ut quatuor, & frigidum ut quatuor, sed calidum ut quinque, & frigidum ut tria. Si autem in instanti applicationis sit passum calidum ut quatuor, & frigidum ut quatuor signum est in instanti præcedenti applicationem fuisse, saltem frigidum ut quinque, & calidum ut tria, & agens calidum produxisse quartum gradum caloris, & expulisse primum frigiditatis. Hoc modo intelligere debes actionem in primo instanti applicationis, quo absque ulla inconuenienti actio in primo instanti applicationis, & eodem reactio potest intelligi. Ex quo inferes agens nullum corrumpere gradum, ex his quos habet subiectum in instanti applicationis, sed ex his, quos habuit immediate antea. Similiter inferes nunquam applicari calidum ut octo passo frigidum potenti reagere in calidum, quia si immediate ante ipsam applicationem fuerit calidum ut octo, cum aliquid caloris amittat in primo instanti applicationis, iam non est calidum ut octo, sed ut septem.

Obiicies. Agens applicatum passo habenti in primo instanti applicationis quatuor gradus frigiditatis nunquam fuit applicatum quinto frigiditatis gradui; ergo non potest illum corrumpere; antecedens facile probatur, quia in primo instanti, quo applicatur subiectum gradus quintus non est; ergo non potest agens illi esse applicatum, in instanti præcedenti agens non erat applicatum subiecto habenti quintum

quintum gradum, ergo neque ipsi gradui: consequentia probatur, quia agens nihil potest corrumpere, quod illi non fuerit applicatum. Respondeo concessio primo antecedenti, negando consequentiam, & confirmationem illius: falsum enim est agens debere applicari effectui, quem corrumpit, quia possunt agens & effectus corruptus nunquam simul existere, si effectus corrumpatur in primo instanti, quo producit agens; ergo tunc nunquam erunt applicata. Secundo proba à priori hanc applicationem non requiri. Applicatio debet esse inter agens, & passum, & do requiri inter agens, & effectum: gradus frigiditatis corruptus non est effectus agens corrumpentis illum, caloremque producentis, hoc enim respicit tanquam effectum primarium calorem productum, & tanquam secundarium priuationem frigiditatis: ergo etiam si effectus deberet esse applicatus agenti, negatio frigiditatis, & non ipsa frigiditas deberet agenti calido applicari.

Obiicies secundò. Agens calidum in primo instanti, quo applicatur passio, producit quantum gradum caloris, & corrumpit quantum frigiditatis: ergo quintus gradus frigiditatis corruptus nunquam resistit propriæ corruptioni, neque introductioni quarti gradus caloris. Consequentiam probabis. Gradus frigiditatis non resistit in instanti, in quo corrumpitur, quia in illo non est, non in instanti antecedenti, quia in illo nondum erat applicatum contrarium: ergo nunquam resistit. Respondeo gradum frigiditatis corruptum nunquam efficaciter resistisse, quia gradus contrarius caloris, & agens illum producens ab illo victoriam reportarunt, resistisse tamen ineffaciter, non in instanti in quo corrumpitur propter rationem dictam, sed in instanti præcedenti ipsam applicationem, in quo potuit esse resistentia, etiam si contrarium non esset applicatum, sed tantum esset applicandum in instanti sequenti, quod probabo agens de resistentia formali Contruerf. 6. Punct. 2.

Tertiò, alij frigidius obiiciunt. Agenti non datur in hoc instanti concursus causæ primæ, quia illum exigit in hoc instanti, sed quia in instanti præcedenti exigit: sed in instanti præcedenti primam applicationem non exigit concursus: ergo in instanti, in quo primò applicatur non illi debetur concursus. Respondeo negando antecedens, quod multis posset refelli: Sol enim in primo instanti, in quo existit, lucem producit, ab illis tamen abstinere, illa enim quæ gratis dicuntur absque ullis expensis reicienda sunt.

CONTROVERSIA VI.

De resistentia actiua, & formali qualitatis, ubi de successione, & continuatione alterationis.

ACTIVA qualitas non solum se in alienum insinuat subiectum, verum etiam contrariam qualitatem, haud sine illius repugnantia ex proprio expellit subiecto, hanc repugnantiam ex parte qualitatis expulsa iure optimo resistentiam Philosophi appellant, quam in formalem, & actiuam diuidunt, de vtriusque impræsentiarum est sermo instituendus, & quia ex hac successio alterationis, illiusque continuatio, vel discontinuatio dependet sub eodem capite de resistentia qualitatis, continuatione, & successione alterationis disputo.

PUNCTVM PRIMVM.

De resistentia actiua.

Patres Conimbric. 1. de genere cap. 9. q. 3. resistentiam diuidunt in negatiuam, priuatiuam, & contrariam. Resistentia negatiua est incapacitas subiecti ad formam aliquam recipiendam, quam habet substantia spiritualis respectu materialis accidentis. Resistentia priuatiua, quæ ab aliquibus passiuam dicitur, reperitur in subiecto formæ

Franc. de Ouedo Philosoph. Tom. 1.

capaci, ei tamen neutiquam, aut ægè cedente: verumtamen absque vlla actione, ut cum saxum illud nitenti frangere, & corpus conanti leuare, à quaque illam intendenti calefacere resistunt. Tandem resistentia contraria est quando actione propria aduersarium impetit qualitas, cuiusque vires debilitat, ut cum ignis resistit aquæ per calefactionem eius frigiditatem corrumpendo, quæ corrupta, veluti emortuo contrario ignis illi resistit, & veluti victoriam reportat.

Pater Suar. tom. 2. Metaphysic. disp. 43. sect. 2. n. 8. docet duobus modis contingere rem aliquam alteri resistere. Primò contingit per immediate ipsam repugnantiam. Hæc est resistentia quam passiuam, seu passiuam Conimbric. appellant. Secundo radicaliter, & quasi per diminutionem virtutis alterius contrarij, videlicet qualitatis. Hanc resistentiam vocant Conimbric. contrariam, & actiuam dicitur, consistit enim in actione, quæ calidum per productionem caloris in passio frigido gradum frigiditatis corrumpit, & vires adimit inimico, ne illis impetatur. De resistentia negatiua mentionem non fecit Suar. quia propriè resistentia non est, sed incapacitas subiecti, de qua, siue resistentia appelletur, siue non, nil peculiare dicendum occurrit.

Ex dictis constat adæquatè diuidi resistentiam in actiuam, & formalem. Resistentia actiua, & iuxta Conimbric. contraria, quam Suar. radicalem appellat consistit, in actione destructiua contrarij. Resistentia formalis, iuxta Conimbric. priuatiua rectè explicatur à Suario n. 10. Ex cuius sententia consistit in eo quod subiectum per qualitatem, vel dispositionem in illo existentem impedit ne alia forma contraria impossibilis cum ea quam habet, introducat. Hanc resistentiam Punct. 2. latè explanabo.

Communis sententia resistentiam actiuam iuxta modum nuper explicatum constituit in actione destructiua contrariæ qualitatis, frigiditatis videlicet, quæ calidum resistit, ne frigidum agens tantam frigiditatem producat, quantum produceret, si duos illos gradus corruptos retineret. Rem ita contingere certum est. De voce tamen potest esse contentio, an videlicet destructio contrarij propriè, & formaliter dicenda sit resistentia. Hæc enim est quasi defensio resistentis, & impeditio effectus intenti à contrario cuius corruptio offensio proprijs quàm defensio dicenda videtur, sed quidquid sit de nomine, re admissa, assero aliam resistentiam actiuam reperiri in motu alterationis, quæ proprijs resistentia dicitur, ac proinde hanc ego cum Suario resistentiam radicalem, seu remotam voco, illam verò quam modò assignabo, resistentiam formalissimè, & propriè dicendam esse affirmo.

Ut probem dari actiuam resistentiam distinctam à præcedenti assignata, & à resistentia formali, pono duo agentia contraria, quorum neutrum agit in alterum, quia intra sphaeram actiuitatis non sunt, vel quia Deus negat vtriusque concursus, ut destruat aliud, sed vtrumque agere in passum tertium, in quo casu proba dari resistentiam distinctam à formali, quæ proprijsimè actiua dici debet. Resistentiam formalem dicere informationem Philosophorum vna vox est, sed hæc seclusa datur alia resistentia se tenens ex parte agentis distincta à resistentia actiua supra data: ergo Minor tantum indiget probatione, pro qua pono calidum ut octo, & frigidum ut octo applicata passio omnino nudo. In hoc casu, si agentia sunt eiusdem virtutis, quodlibet produceret quatuor gradus qualitatis, & subiectum erit calidum ut quatuor, & frigidum ut quatuor, si alterum horum calidum, verbi gratia, fortius sit, hoc maiorem qualitatem produceret, & subiectum erit calidum ut quinque, & frigidum ut tria, in quo casu vtrumque agens ab altero fuit impeditum, ne maiorem qualitatem in subiecto produceret, calidum enim maiorem intensionem efficere, si frigidum abesset, & frigidum scilicet si calidum non resistisset: ergo fuit resistentia inter hæc agentia, quæ non potuit in informatione qualitatem consistere, quia antecederet ad calorem productum resistebat agens calidum, ne frigidum præoccuparet subiectum frigiditate producta, & prius naturam quam hæc produceretur, resistebat frigidum, ne calidum agens calorem produceret, quo subiectum impediretur, & frigiditatem recipere non posset, quod necessariò dicendum est, alias nulla potest reddi ratio, propter quam hæc agentia mutuo sibi impediuntur, & æquè intensum vtrumque producat effectum, vel vnum intensiorem, quam aliud, quia si dicas frigidum tantum produxisse tres

Qq 3 gradus